

**“Se oli hyvä juttu, et ei laiteta kaikkii vaan samaa
klönttiin.”**

**Ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden kokemukset
tarjotusta tuesta**

Lauri Rimaaja ja Laura Ylipahkala

Erityispedagogiikan pro gradu -tutkielma
Kevätlukukausi 2021
Kasvatustieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Rimaaja, Lauri ja Ylipahkala, Laura. 2021. "Se oli hyvä juttu, et ei laiteta kaikkii vaan samaa klönttiin." Ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden kokemukset tarjotusta tuesta. Erityispedagogiikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos.

Tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella toisen asteen ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden kokemuksia oppilaitoksen heille tarjoamasta tuesta opintojen loppuunsaattamiseksi ja selvittää, minkälaisen merkityksen opiskelijat antavat saamalleen erityisopetukselle. Tarkastelimme tarjottua tukea kouluun kiinnittymisen teorian viitekehyksessä.

Kyseessä oli laadullinen tutkimus. Tutkimus toteutettiin haastattelututkimuksena syksyllä 2020. Haastatteluihin osallistui seitsemän täysi-ikäistä toisen asteen ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevaa opiskelijaa, joilla oli kokemuksia erityisopetuksesta ja ohjaus- ja tukipalveluista opintojensa aikana. Aineiston analysoinnissa käytimme teoriaohjautuvaa sisällönanalyysia.

Tutkimuksessa kouluun kiinnittymistä tukevat tekijät ryhmittyvät emotionaaliseen, toiminnalliseen ja kognitiiviseen ulottuvuuteen ja niitä tuetaan kattavasti erityisopetuksen keinoin. Opiskelijoiden kouluun kiinnittymistä tukivat oppilaitoksen fyysiset tilat, joustavat opetusjärjestelyt, vuorovaikutus sekä ohjaus- ja tukipalvelut. Tulosten mukaan kouluun kiinnittymisen ulottuvuudet huomioidaan erityisopetuksessa, jossa tarjotaan näiden lisäksi myös henkilökohtaista tukea opintoihin. Tutkimuksemme mukaan erityisopetus on eheyttävää toimintaa, jossa kohdataan opiskelija yksilönä.

Tutkimuksen johtopäätöksenä voidaan todeta, että ammatillisissa oppilaitoksissa tarjolla oleva erityisopetus on merkityksellistä ja sen resurssit tulee taata.

Asiasanat: Ammatillinen koulutus, ammatillinen erityisopetus, erityinen tuki, kouluun kiinnittyminen

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

1 JOHDANTO	1
2 ERITYINEN TUKI AMMATILLISESSA KOULUTUKSESSA	4
2.1 Ammatillista erityisopetusta koskeva lainsäädäntö	5
2.2 Erityisopetus ammatillisessa koulutuksessa.....	6
2.3 Tiedonkulku ja tukitoimet siirryttäessä uuteen oppilaitokseen	9
2.4 Fyysinen toimintaympäristö ja sen huomioiminen ammatillisessa erityisopetuksessa	11
2.5 Joustavat opetusmenetelmät ja niiden huomioiminen ammatillisessa erityisopetuksessa	13
2.6 Ohjaus- ja tukipalvelut ja niiden huomioiminen ammatillisessa erityisopetuksessa	17
2.7 Laadukas vuorovaikutus ja sen huomioiminen ammatillisessa erityisopetuksessa	19
3 KOULUUN KIINNITTYMINEN	25
3.1 Emotionaalinen kouluun kiinnittyminen.....	26
3.2 Toiminnallinen kouluun kiinnittyminen.....	27
3.3 Kognitiivinen kouluun kiinnittyminen	28
3.4 Kouluun kiinnittymisen tukeminen.....	29
4 TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET.....	31
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	32
5.1 Tutkimuksen lähestymistapa	32
5.2 Tutkimukseen osallistuneet ja aineiston keruu	32
5.3 Aineiston analyysi	34
6 OPISKELIJOIDEN KOKEMUKSET SAADUSTA TUESTA	39

6.1	Kouluun kiinnittymistä edistävät tekijät.....	41
6.1.1	Opiskelijoiden kokemukset kouluun kiinnittymisen emotionaalisista tekijöistä	41
6.1.2	Opiskelijoiden kokemukset kouluun kiinnittymisen toiminnallisista tekijöistä.....	43
6.1.3	Opiskelijoiden kokemukset kouluun kiinnittymisen kognitiivisista tekijöistä	46
6.2	Eheyttävä erityisopetus.....	48
6.3	Tulosten yhteenveto	55
7	POHDINTA.....	57
7.1	Tulosten tarkastelu	57
7.2	Johtopäätökset	59
7.3	Eettiset ratkaisut ja luotettavuus	63
7.4	Jatkotutkimusaiheet ja käytännön sovellukset.....	66
	LÄHTEET:.....	68
	LIITTEET.....	76

1 JOHDANTO

Uusi oppivelvollisuuslaki tulee voimaan 1.8.2021. Lakimuutos tuo mukanaan oppivelvollisuuden laajenemisen sekä toisen asteen opintojen maksuttomuuden niille nuorille, jotka kuuluvat laajennetun oppivelvollisuuden piiriin. Muutos aiheuttaa painetta erityisesti toisen asteen ammatillisiin opintoihin, jossa opintojen keskeyttämisen ehkäisemisen merkitys entisestään korostuu. Tilastokeskuksen (2021) mukaan lukuvuonna 2018–2019 Suomessa nuorille suunnatun ammatillisen koulutuksen kokonaan tutkintoon johtavan koulutuksen keskeytti 8,8 % kaikista ammatillisen koulutuksen opiskelijoista. Vastaavasti nuorille suunnatun lukiokoulutuksen osalta kokonaan tutkintoon johtavan koulutuksen keskeytti 1,6 % opiskelijoista. Nuorille suunnatun ammatillisen koulutuksen kokonaan koulutuksen keskeyttäneiden osalta miesten osuus (9,3 %) on naisten osuutta (8,2 %) hieman suurempi. Opetushallituksen selvityksen mukaan erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat keskeyttävät opintonsa keskimääräistä useammin. Vuonna 2016–2017 tehdyn selvityksen mukaan 14,5 % erityistä tukea tarvitsevistä opiskelijoista (yleisissä ammattioppilaitoksissa) eivät suorittaneet ammatillista tutkintoa loppuun. (Pensonen & Ågren 2018.)

Ammatillisen koulutuksen reformi oli myös yksi Sipilän hallituksen (2015) kärkihankkeista, jolloin ammatillista koulutusta uudistettiin (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015a). Tämä uudistus eli ammatillisen koulutuksen reformi korostaa joustavia ja yksilöllisiä opintopolkuja, joka sisältää myös annetun tuen ja ohjauksen (Parkkila ym. 2018, 10). Tämä lisää oppilaitosten ja opettajien painetta kehittää opetusta ja huomioida opiskelijoiden yksilölliset tavat oppia. Tarjolla olevan tuen ja ohjauksen merkitys korostuu entisestään. Opintopolut, joissa kaikki opiskelijat suorittavat kaikki opinnot samaan tahtiin, eivät vastaa tämän päivän muuttuneisiin tarpeisiin. Osaamisen tunnistaminen ja

tunnustaminen on tätä päivää ja oppilaitosten tulee ottaa tämä huomioon erilaisia yksilöllisiä oppimispolkuja tarjottaessa.

Helsingin Sanomissa 7.2.2021 julkaistussa pääkirjoituksessa otettiin kantaa ammatillisten oppilaitosten opintojen keskeyttämisten yleisyyteen ja asiaa verrattiin lukio-opintojen keskeyttämiseen, joka on harvinaisempaa. Vuonna 2020 alkaneen koronavirusepidemian aikana ongelma on kärjistynyt. Pääkirjoituksen mukaan opintonsa keskeyttäneiden määrä on kaksinkertaistunut vuonna 2020 ja kuluvana vuonna 2021 luvut keskeyttäneiden osalta tulevat entisestään kasvamaan. Pääkirjoituksen mukaan yleisin syy keskeyttää opinnot on, että opiskelijan mieli on muuttunut eikä nuori koe valitsemaansa alaa omakseen. Nuori tarvitsee epävarmassa tilanteessa tukea, ohjausta ja perään katsomista. Jo ennen koronaviruksen aiheuttamaa etäopetukseen siirtymistä opinnot ovat sisältäneet paljon omatoimista opiskelua. Etäopetus puolestaan lisää oppimiseroja ja jo aikaisemmin heikommassa asemassa olevat opiskelijat ovat entistä huonommassa asemassa. Koronavirus on vienyt nuorilta harjoittelupaikkoja, joka on puolestaan lisännyt opintojen keskeyttämistä. Helsingin Sanomien pääkirjoituksen mukaan yhteiskunnan tulee lisätä voimavaroja oppilaiden ohjaukseen.

Tutkimustietoa opintojen keskeyttämisestä ammatillisen oppilaitoksen opiskelijan näkökulmasta on varsin vähän, mutta Jauhola ja Miettinen (2012, 46–48) ovat selvityksessään koulutuksen järjestäjille tehdyn kyselyn avulla etsineet koulutuksen keskeyttämisen ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä. Selvityksen perusteella toimenpiteitä olivat nivelvaiheyhteistyö, opetusjärjestelyt sekä yksilölliset opintopolut, opettajien ja muun henkilöstön tuki, HOJKS:n laadinta ja seuranta sekä moniammatillinen yhteistyö. Myös Käyhkö (2018, 161) on tutkinut väitöskirjassaan erityisen tuen toimintaprosesseja oppisopimuskoulutuksessa. Tutkimuksen mukaan suuri osa oppisopimuskoulutuksessa erityistä tukea tarvitsevista opiskelijoista jää tunnistamatta, mikä johtaa osaltaan opintojen keskeyttämiseen. Erityisen tuen tarkoituksena on auttaa opiskelijoita läpäisemään koulutuksen sisällöt ja sen takia on tärkeää tunnistaa tukea tarvitsevat opiskelijat.

Ammatillisen koulutuksen erityisopetusta on tutkittu myös erilaisten asiakirjojen avulla. Esimerkiksi Miettinen (2008) on tutkinut erityisopetusta koskevia määräyksiä koulutuksen järjestäjien opetussuunnitelmista sekä opettajille tehdyn kyselyn kautta. Tutkimuksen mukaan opetussuunnitelma on kattava ja perusteiden mukainen silloin, kun erityisopiskelijoita on paljon ja koulutuksen järjestäjänä toimii kuntayhtymä.

Opiskelijoiden kokemuksia on aiemmin tutkittu kuntoutussäätiön HELMI-hankkeessa. HELMI-hankkeen pyrkimyksenä oli lisätä erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden ohjauksen laatua, tukea opiskelijoita opintojen läpäisyssä sekä lisätä opiskelijoiden osallisuutta. Hankkeessa kehitettiin ammattikoulussa työskentelevien asiantuntijoiden tueksi hyvinvointia kartoittava kysely (POINT) ja ohjauksen toimintamalli. Opiskelijoiden kokemukset POINT-kyselystä olivat positiivisia ja sen täyttäminen koettiin hyödylliseksi. Ohjauksen toimintamallin tärkeimmäksi periaatteeksi kehittyi opiskelijan ohjaaminen onnistumisen kehälle. Onnistumisen kehälle tarvittavia tekijöitä tunnistettiin ja niitä olivat opettajan uskallus tarttua opiskelijan tilanteeseen, yhdessä eteenpäin meneminen, verkoston yhteinen käsitys ja toiminta sekä opettajan vastuu vuorovaikutuksesta. (Parkkila ym. 2018, 8, 48.) Ammatillisessa koulutuksessa erityisopetus ja opintojen ohjaus tekevät tiivistä yhteistyötä opiskelijan tukemisessa.

Haluamme tässä tutkimuksessa keskittyä ammatilliseen koulutukseen kokonaisuutena ja etsiä niitä tekijöitä, jotka auttavat läpäisemään koulutuksen sisältöjä ja joihin erityisopettaja ja oppilaitos voivat tuen avulla vaikuttaa. Tutkijoina meitä kiinnostaa erityisesti opiskelijoiden kokemukset tuesta ja siitä, mitkä tuen muodot auttavat opintojen edistämässä. Tutkimuksemme pyrkimyksenä on tuottaa lisää tietoa siitä, mitä opiskelijat kaipaavat annetulta tuelta opintojen edistämiseksi. Meitä tutkijoina kiinnostaa erityisesti opiskelijoiden kokemukset oppilaitoksen heille tarjoamasta tuesta kouluun kiinnittymisen näkökulmasta ja minkälaisia merkityksiä erityisopetuksella on heidän opintojensa kannalta.

2 Erityinen tuki ammatillisessa koulutuksessa

Yhteiskunnallista tasa-arvoa sekä koulutuksellista ja sosiaalista yhdenvertaisuutta edistää tehokkaasti opiskelun mahdollistaminen yksilöllisten edellytysten ja kykyjen mukaan kaikille. Keskeisenä haasteena on opiskelijan yksilöllisten esteiden tunnistaminen, ymmärtäminen ja tarvittavan ohjauksen ja tuen järjestäminen. (Mäkihonko, Hakkarainen & Holopainen 2017, 67.) Tilastokeskuksen luokituksen mukaan yleisimmät syyt saada erityistä tukea ovat hahmottamisen, tarkkaavaisuuden ja keskittymisen vaikeudet, kielelliset vaikeudet, lievä kehityksen viivästymä sekä muut mahdolliset syyt, joiden takia opiskelija voi kaivata erityistä tukea (Parkkila ym. 2018, 13).

Suomessa vain peruskoulun käyneiden osuus vuonna 2012 oli 8,9 prosenttia. Tämä kouluttamattomuus voi aiheuttaa yksilölle monenlaista syrjäytymistä yhteiskunnassa. Tuen tarpeessa olevat nuoret voivat kokea jäävänsä yhteiskunnan ulkopuolelle. Kun erityisen tuen tarpeessa oleva oppilas ei pärjää kaikille yhteisessä koulussa, voi se aiheuttaa oppilaassa huonommuuden tunnetta ja häpeää huonosta menestymisestä. Tästä puolestaan voi seurata minäkuvan ja minäpystyvyyden heikkenemistä. Oppilaitoksen johtajien ja ammattilaisten vastuulla on edistää erilaisuuden hyväksymistä ja toisten kunnioittamista. (Kuorelahti, Lappalainen ja Puukari 2017, 323–327.)

Opiskelijoiden ohjauksen ja tuen tarpeet ovat aina yksilökohtaisia, ja niihin pitää löytää yksilöllinen ratkaisu. Tukea tarvitsevien opiskelijoiden yksilöllinen kohtaaminen onkin tuen onnistumisen kannalta oleellista. Erityisopettajan ja ohjaus- ja tukipalveluiden henkilöstön yhteistyö on oleellisen tärkeää opiskelijalle annettavan tuen kannalta. Tärkeää on saada koulun sisäiset ja ulkopuoliset toimijat tarvittaessa mukaan yhteistyöhön. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on oleellisen tärkeää, jotta saadaan kaikki mahdollinen tuki nuoren suoriutumiseen opinnoissaan. Ammatillisessa koulutuksessa on

huomioitava tosin se, että täysi-ikäisen opiskelijan osalta huoltajien osallisuus tulee aina perustua opiskelijan suostumukseen.

Syrjäytymisriski ei tarkoita nuoren syrjäytymistä eikä peruskoulussa erityisluokalla oleminen ole riski opintojen keskeytymiseen ammatillisessa koulutuksessa. Erityisluokalle siirretyn oppilaan taustalla olevat oppimisen vaikeudet, käyttäytymisen haasteet sekä näiden taustalla mahdollisesti olevat haastavat kotiolot ovat varsinaiset riskitekijät opintojen keskeytymiselle ammatillisessa koulutuksessa. (Jahnukainen 1997, 48.) Ammatillisen koulutuksen keskeyttämisen taustalla ei usein ole mikään yksittäinen syy. Keskeyttäminen on prosessi, johon vaikuttaa monenlaiset yksilöön, perheeseen, kouluun ja lähiympäristöön liittyvät tekijät. Nämä tekijät yhdessä vaikuttavat yksilöön ja hänen opintojensa aloittamiseen ja keskeytymiseen. (Komonen 1997, 94.)

2.1 Ammatillista erityisopetusta koskeva lainsäädäntö

Suuri muutos ammatillisessa koulutuksessa tapahtui, kun ammatillisen koulutuksen reformi astui voimaan 1.1.2018. Ammatillinen peruskoulutus ja ammatillinen aikuiskoulutus yhdistyivät tällöin uudeksi laiksi (531/2017), jonka keskeisenä lähtökohtana on asiakaslähtöisyys sekä osaamisperusteisuus. Reformin tarkoituksena oli lisäksi uudistaa muun muassa ammatillisen koulutuksen ohjausta, rahoitusta, ja toimintaprosesseja (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015a). Reformissa korostuu tämän lisäksi entistä enemmän yksilölliset ja joustavat opintopolut, joihin sisältyy myös annettu tuki ja ohjaus (Parkkila ym. 2018, 10).

Ammatillista koulutusta koskevassa laissa (531/2017, 64 §) erityinen tuki määritellään opiskelijan valmiuksiin ja tavoitteisiin pohjautuvaksi pedagogisen tuen suunnitelmaksi sekä erityisiksi opetus- ja opiskelujärjestelyiksi. Tilastokeskuksen mukaan ammatillisella erityisopetuksella tarkoitetaan opetusta, jota järjestetään sairauden, vammaisuuden, kehityksessä viivästymisen tai jonkin muun syyn vuoksi erityisiä opetus- sekä opiskeluhuoltopalveluita

tarvitseville opiskelijoille. Opiskelijalle laaditaan lain velvoittama henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) (Tilastokeskus 2020). Vuonna 2018 erityistä tukea sai ammatillisessa tutkintoon johtavassa koulutuksessa 9 % opiskelijoista (Tilastokeskus 2021).

Erityisen tuen tavoitteena on, että tukea tarvitseva opiskelija saavuttaa tutkinnon perusteiden mukaisen osaamisen ja ammattitaidon. Näitä perusteita voidaan tarvittaessa mukauttaa erityisen tuen opiskelijan valmiuksien ja tavoitteiden mukaan siinä määrin, kun opiskelijalle on välttämätöntä. Tämä tehdään laatimalla opiskelijalle yksilöllinen osaamisen arviointi. Erityisen tuen tavoitteena on lisäksi viedä eteenpäin opiskelijan kokonaiskuntoutusta kuntoutuspalveluiden kanssa. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017, 64 §.)

2.2 Erityisopetus ammatillisessa koulutuksessa

Toisella asteella erityisopetuksen painopisteet on järjestyneet eri tavoin kuin peruskoulussa. Erityisopetus onkin painottunut koulutuspoliittisista syistä ammatillisen koulutuksen puolelle. (Björn, Savolainen & Jahnukainen 2017, 39.) Erityisopetus ammatillisessa koulutuksessa yhdistää erityis- ja ammattikasvatusta, joka tuo omat haasteensa opettajuudelle, opiskelulle sekä oppimisen tukemiselle (Miettinen 2008, 41).

Palmu ja Virtanen (2020, 131–132) kirjoittavat että koulujen käytännöt ja ilmapiiri voivat erota toisistaan paljonkin ja siirtyminen toiselle asteelle asettaa opiskelijoille uudenlaisia itsenäistymisen vaatimuksia. Nuoren aktiivisin tuen vaihe ajoittuu yleensä yläkoulun päättövaiheeseen ja siksi on tärkeää, että saatua tukea jatketaan toisella asteella. Tukea tarvitsevan opiskelijan pitää tietää oikeudestaan hänelle kuuluvaan tukeen. Tukea tarvitsevan opiskelijan pitää tietää keneltä ja mistä hän voi tukea uudessa oppilaitoksessa hakea. Tärkeää on myös sopia etukäteen, miten opiskelijan tulee silloin toimia, kun hän kokee, että hän tarvitsee tukea opintojensa aikana.

Oppilaitoksissa erityisopettajan ja ohjaus- ja tukipalveluiden välinen yhteistyö on keskeisessä roolissa opiskelijoiden tukea suunniteltaessa ja

toteutettaessa. Opiskelutaitojen oppiminen edesauttaa nuoren elämänhallinnan taitojen oppimista. Toimiva yhteistyö takaa tarvittavan tiedonkulun ja erityistä tukea tarvitsevan oppilaan lakiin perustuvien oikeuksien toteutumisen. (Mäkihonko ym. 2017, 76.)

Koulujen oppilaanohjaus ja työvoimatoimistojen ammatinvalinnanohjaus ei tavoita huonoimmassa asemassa olevia nuoria. Koulutukselliset, työvoimapoliittiset ja sosiaaliset tukitoimet ovat Suomessa toisistaan irrallisia ja pirstaleisia. Tällöin yleiset tarjolla olevat tukitoimet tavoittavat vain paremmassa asemassa olevat nuoret ja syrjäytyneet nuoret jäävät näiden tukipalveluiden ulkopuolelle. Tukitoimet pitäisi keskittää yhteen paikkaan ja tuki pitäisi räätälöidä yksilöllisesti jokaisen erityistarpeet huomioiden. Syrjäytymisvaarassa olevan ja syrjäytyneen nuoren tukeminen vaatii paljon kärsivällisyyttä, aikaa ja resursseja. Hänen ajatuksiaan pitää kuunnella ja yhdessä miettiä hänelle sopivinta vaihtoehtoa. Koulutusvalinnastaan epävarman ja motivoitumattoman opiskelijan väkisin patistaminen toisen asteen ammatilliseen koulutukseen johtaa todennäköisesti opintojen keskeytymiseen. Opintojen keskeyttäminen puolestaan tuhlaa koulutusresurssia ja jokainen epäonnistuminen vähentää nuoren uskoa itseensä. (Puustelli 1999, 261–262.)

Luokkamuotoisen opiskelun vaihtoehtoihin, kuten JOPO-luokissa, nivelvaiheen lisäkoulutuksessa, työharjoitteluissa ja oppisopimuskoulutuksessa tapahtuvaan opiskeluun sitoudutaan paremmin ja ne koetaan mielekkäämmäksi. Lisäksi Ohjaamossa tapahtuva tuki on koettu hyödylliseksi. Ohjaamot ovat matalan kynnyksen toimintamuoto, joissa on yhden luukun periaatteen mukaan koottu koulutuksen järjestäjien lisäksi Kela, TE-toimisto ja sosiaali- ja terveysalan toimijoita. Tällöin nuoren tilanteesta saadaan kokonaisvaltainen käsitys ja kaikki tukimuodot on koottu yhteen. (Söderholm 2017, 166.)

Ammatillisessa koulutuksessa jokaiselle opiskelijalle laaditaan HOKS eli henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma. Tässä suunnitelmassa otetaan huomioon opiskelijan aiempi osaaminen ja minkälaista osaamista opiskelijan tulee kehittää ja miten osaamista hankitaan eri oppimisympäristöissä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015b.) Erityisen tuen opiskelijalle laaditaan

lisäksi henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma eli HOJKS, joka on osa HOKS:a. Opiskelijan erityisen tuen tarve tulee olla pedagoginen ja sen määrittely, pedagoginen tuki sekä erityiset opetus- ja opiskelujärjestelyt suunnitellaan jokaiselle opiskelijalle yksilöllisesti (Parkkila ym. 2018, 14).

Opiskelija voi saada ammatillisessa koulutuksessa erityistä tukea tai vaativaa erityistä tukea. Erityisellä tuella ammatillisessa koulutuksessa pyritään siihen, että opiskelija pystyy suorittamaan tutkintonsa perusteiden mukaisen osaamistason ja ammattitaidon. Erityisopettaja on vastuussa tarvittavan tuen suunnittelusta ja tekee sen yhteistyössä opiskelijan sekä muiden opettajien kanssa. Opiskelijalle tarjottavia tukitoimia voivat muun muassa olla erityisen tuen opettajan tuki uusien aiheiden opettelussa, selkeiden oppimateriaalien käyttäminen, erilaisten apuvälineiden käyttäminen, oppimisympäristöjen suunnittelu ja opiskelutaitojen harjoittelu. (Opetushallitus 2020.) Miettisen (2008, 187) tekemän kyselyn mukaan erityisopettajien näkökulmasta suosituimpia erityisopetuksen tuki- ja palvelutoimenpiteitä olivat pienryhmä, henkilökohtainen opetus, toinen henkilö luokassa, opiskelijahuollon palvelut, opetusmenetelmät ja järjestelyt sekä opetuksen mukauttaminen. Tarjottavat tukitoimet kirjataan opiskelijan henkilökohtaiseen opetuksen järjestämistä koskevaan suunnitelmaan (Opetushallitus 2020).

Jos erityinen tuki ei ole opiskelijalle riittävää, voidaan opintoja mukauttaa tai opiskelija voi saada vaativaa erityistä tukea. Opintojen mukauttaminen tarkoittaa osaamistavoitteiden arvioiden mukauttamista, jos opiskelija ei saavuta koulutuksen perusteiden vaatimia tavoitteita. Opiskelijalla on myös oikeus vaativaan erityiseen tukeen, jos hänellä on esimerkiksi laajoja oppimisvaikeuksia, jonka vuoksi hän tarvitsee yksilöllistä, monipuolista ja laaja-alaista tukea. Vaativaa erityistä tukea järjestävät ammatilliset erityisoppilaitokset ja kuusi yleisoppilaitosta, jolle on myönnetty lupa järjestää vaativan erityisen tuen opetusta. Opiskelija, joka tarvitsee vaativaa erityistä tukea voi suorittaa joko ammatillisen tutkinnon tai valmentavan koulutuksen, joita ovat VALMA

(ammattilliseen koulutukseen valmentava koulutus) ja TELMA (työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus). (Opetushallitus 2020.)

OAJ (2020, 5) esittää, että peruskoulusta tuttu kolmiportainen tuki laajennettaisiin yhtenäiseksi tuen ketjuksi varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle. Tämä tarkoittaisi sitä, että käytössä olevat asiakirjat ja järjestelmä olisi samanlainen kaikilla asteilla. Tällä hetkellä saatavia tukimuotoja ammatillisessa koulutuksessa ovat erityisopetus erityisluokassa, oppimäärän ja arvioinnin yksilöllistäminen ja oikeus käyttää esimerkiksi apuvälineitä tai avustajapalveluita. OAJ ehdottaa, että näiden tukimuotojen lisäksi ammatilliseen koulutukseen lisättäisiin tukiopetuksen saatavuutta, osa-aikaista erityisopetusta sekä pyrittäisiin pienempiin ryhmäkokoihin. Lisäksi olisi tärkeää vahvistaa henkilöstön pedagogista osaamista sekä opetuksen järjestäjän olisi tuettava ja arvioitava oppijan koulunkäyntikykyä aktiivisesti. (OAJ 2020, 2.)

Määttä, Kiiveri ja Kairaluoma (2011, 39–40) ovat kehittäneet Motivoimaa-hankkeessa tehostetun tuen opetuksen malleja. Nuorella saattaa olla oppimisvaikeuksia ja hankalat kotioloit vaikeuttavat tilannetta entisestään siirryttäessä toiselle asteelle. Ongelmallinen alku heikentää tulevaa koulumenestystä. Negatiivinen kierre alkaa, kun opiskelijalla on aikaisemmin ollut kokemus, että opiskelu on vaikeaa ja hän on muita opiskelijoita huonompi. Tällöin nuori ei enää suunnittele opintojaan vaan keskittyy kaikkeen muuhun kuin opiskeluun. Tämä taas heikentää opiskelumenestystä entisestään ja opiskelija leimaa itsensä tyhmäksi. Opiskelijan tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa nämä seikat tulee ottaa huomioon. Nuorelle pitää tarjota tietoisesti onnistumisen kokemuksia, jolloin opiskelijan minäkuva paranee. Onnistumisen kokemuksia tuotetaan auttamalla opiskelijaa tehtävien tekemisessä ja opettamalla opiskelijalle opiskelustrategioita. Toiminnan suuntaaminen oikeisiin asioihin ja kannustamalla opiskelijaa tekemään oikeita valintoja auttaa opiskelijaa pärjäämään opinnoissaan. Opiskelijan itsenäisyyttä pyritään vahvistamaan harjoittelemalla erilaisia taitoja, jolloin opiskelijan pätevyyden ja pystyvyyden tunne kasvaa. Opiskelijan onnistumisia korostetaan antamalla positiivista palautetta ja hänen vahvuutensa tehdään näkyväksi hänelle itselleen.

2.3 Tiedonkulku ja tukitoimet siirryttäessä uuteen oppilaitokseen

Palmun ja Virtasen (2020, 129–130) mukaan oppilaan tuesta pitää huolehtia myös siirtymävaiheissa. Koulun vaihtaminen tuo aina mukanaan fyysisen oppimisympäristön muutoksen ja oppilaan tulee oppia uuden koulun säännöt ja toimintakulttuuri. Oppilas tarvitsee oikeanlaista tukea alusta asti uudessa koulussa. Siirtymävaiheessa riski opiskelijan motivaation laskuun koulua kohtaan nousee ja heikon koulumenestyksen sekä opintojen keskeytymisen riski kasvaa. Tuen tarve jatkuu yleensä perusopetuksesta toiselle asteelle. Mäkihonko ym. (2017, 74) mukaan onnistunut tiedonsiirto edellyttää opettajien yhteistyötä oppiaineiden, luokkien ja oppilaitosten vaihtuessa.

Peruskoulussa erityistä tukea saaneet oppilaat pääsevät peruskoulusta toisen asteen ammatilliseen koulutukseen, mutta tuki ei kannaa yli haasteellisen jatko-opintojen alkuvaiheen yli. Tutkimusten mukaan keskeinen ongelma ei ollut kouluun sijoittuminen, vaan opinnot keskeytyivät usein juuri väärän alavalinnan ja opettajien kanssa kohdattujen ongelmien takia. (Jahnukainen 1997, 49.)

Koulutus- ja ammatinvalintapäätösten tekeminen on kaikille nuorille aina haastavaa. Oppimisen, tarkkaavaisuuden, toiminnanohjauksen tai kielellisen kehityksen vaikeuksista kärsivälle nuorelle se on erityisen haastavaa. Tämän takia oppilaanohjauksen merkitys korostuu näiden nuorten kanssa. Erityisopetuksen tukitoimia peruskoulussa saaneet nuoret kohtaavat enemmän haasteita toisella asteella kuin oppilaat, jotka eivät ole tukitoimia saaneet. Peruskoulussa alkanutta ohjaus- ja tukitoimia tulee toisella asteella jatkaa, jotta opiskelu toisella asteella ei keskeydy. (Sinkkonen, Puhakka & Meriläinen 2017, 201.) Jauholan ja Miettisen tekemän selvityksen (2012, 46) mukaan keskeyttämistä pyrittiin ennaltaehkäisemään yleisimmin koulutuksen alkuvaiheessa juuri nivelvaiheen yhteistyön avulla.

Hakkaraisen, Holopaisen ja Savolaisen (2015, 417) tutkimuksen mukaan näyttää siltä, että peruskoulussa annettu tuki ei riko riittävän tehokkaasti negatiivista koulutuksen kierrettä, joka johtaa koulutuksen keskeyttämiseen

toisella asteella. Opiskelijan siirtyessä peruskoulusta toiselle asteelle onkin tärkeää kiinnittää huomiota toimivaan tiedonsiirtoon, jotta tarvittavat tukitoimet voidaan aloittaa heti koulutuksen alussa. Monipuolinen ohjaus ja tuki edistää opiskelijan kiinnittymistä opintoihinsa helpommin. Samalla voidaan ehkäistä kielteisten koulutusasenteiden syntymistä sekä koulutuksen näkemistä merkityksettömänä tulevaisuuden kannalta. (Mäkihonko ym. 2017, 51.)

2.4 Fyysinen toimintaympäristö ja sen huomioiminen ammattillisessa erityisopetuksessa

Koulurakennus on fyysisen toimintaympäristön olennaisin osa opiskelijalle, opettajalle, koulun työntekijöille ja siellä asioiville. Koulun käyttäjiä kiinnostaa ensisijaisesti viihtyminen oppilaitoksessa ja onko siellä hyvä opiskella ja tehdä töitä. Opiskelijoille koulu on opiskelupaikan lisäksi viihtymisen ja kasvun paikka, joka muokkaa heidän käsitystään ympäröivästä maailmasta. Rakennuksen on oppimisen ja opettamisen lisäksi mahdollistettava hyvät olosuhteet ihmisten kohtaamiselle, kasvulle ja kehitykselle sekä yhdessä tekemiselle ja kokemiselle. Koulurakennus luo puitteet ja mahdollisuudet koulussa tapahtuvalle toiminnalle ja uudet tavat opettaa ja oppia luovat uusia haasteita usein jo pitkään palvelleille koulurakennuksille. Koulurakennuksella on iso merkitys, kun puhutaan kouluviihtyvyydestä, oppimistuloksista ja hyvinvoinnista. (Tapaninen 2006, 53–54.)

Uusinokka (2008, 81) kirjoittaa, että oppilaitoksen toimintaympäristön tulee olla turvallinen, jotta oppiminen olisi mahdollista. Fyysinen ympäristö pitää suunnitella niin, että se tukee kaikkia opiskelijoita, mutta erityishuomio tulee suunnata erityistä tukea tarvitseviin opiskelijoihin. Tarkkaavuuden häiriöistä kärsivä opiskelija ja muut paljon tukea tarvitsevat opiskelijat tulee sijoittaa luokan eteen. Keskittymisvaikeuksista kärsivälle opiskelijalle pitää mahdollistaa luokassa rauhallinen tila työskentelyyn. Esimerkiksi liikuteltavat sermit tai väliseinät mahdollistavat ärsykkeiden vähentämisen ja oppilaan huomio kohdistuu tällöin paremmin oppimiseen.

Työrauhaa edistää ilmapiiri, joka on rauhallinen ja hyväksyvä sekä ympäristön viihtyvyys (Sergejeff, Palmu & Pilbacka-Rönkä 2020, 91). Hirvosen (2006, 116) tutkimuksen mukaan vaihtuvat luokkatilat ja opiskeluryhmät eivät painota sosiaalisuutta, joka puolestaan on erityisopetuksen näkökulmasta tärkeää. Kun pysyvässä ryhmässä hyväksytään toisten erilaisuus alkavat ryhmän jäsenet ottamaan vastuuta toinen toisistaan. Sosiaalistuminen tapahtuu myös opettajan ja opiskelijan välillä. Tällöin opiskelija voi alkaa puhumaan omista asioistaan avoimesti ja erityisopettaja pääsee opettamaan opetettavien aineiden lisäksi muita elämäntaitoja.

Uusinokka (2008, 81–82) kirjoittaa, että tarkkaavuuden häiriöistä kärsivän opiskelijan saattaa olla vaikea seurata ajan kulkua ja struktuurien hahmottaminen saattaa olla hankalaa. Tunteakseen olonsa turvalliseksi opiskelijan tulee tietää mitä hänen lähitulevaisuudessaan tulee tapahtumaan. Opiskelija saattaa tarvita ulkoista jäsentämistä ja tehostettua kalenterin käyttöä sekä henkilökohtaisia toimintaohjeita eri tilanteissa. Opiskelijalle pitää olla selvää mitä, miten ja milloin asioita tapahtuu, kenen kanssa hänen tulee toimia sekä mitä häneltä odotetaan. Tämän jälkeen opiskelu on mahdollista opiskelijalle, jolla on esimerkiksi Asperger- tai ADHD-oireyhtymä. Nämä pitää ottaa huomioon erityisen tuen opiskelijan luokkatilan suunnittelussa, jotta opiskelu olisi mahdollista.

Tapaninen (2006, 55–59) toteaa, että opettaminen on muuttunut lyhyessä ajassa valtavasti, koska opetus ei ole enää sidottu tiettyyn aikaan ja paikkaan tai tiettyyn lukujärjestykseen. Oppiaineiden yhteiset opetuskokonaisuudet, projektit ja erilaisten kokoonpanojen kokoontumiset luovat uusia haasteita koululle ja rakennuksille. Entisestä opettaja johtoisesta työskentelystä on siirrytty oppilaskeskeisyyteen, ja toiminta on siirtynyt osittain pois luokkahuoneista. Uusia koulurakennuksia säätelevät yleistä rakentamista koskevat lait ja määräykset, joissa otetaan huomioon sisäilman laatu, akustiikka ja paloturvallisuus. Vanhoissa koulurakennuksissa näihin uusiin määräyksiin ei pidä puuttua elleivät ne aiheuta todistetusti terveys- tai turvallisuushaittoja.

Tapanisen (2006, 62–70) mukaan uusien koulurakennusten suunnittelussa pystytään ottamaan huomioon opetuksen muutokset ja opiskelutilojen mitoitukset, mutta myös akustiikkaan ja muuhun kouluviihtyvyyteen liittyvät asiat, kuten sisäilma ja lämpötilat. Esteettömyydestä tulee myös huolehtia ja esimerkiksi kaikkiin tiloihin pitää pystyä liikkumaan ilman portaita. Tämä tulee huomioida myös peruskorjauksia tehdessä. Ääniolosuhteista Tapaninen (2006, 68–69) kirjoittaa, että niiden tulee olla koulurakennuksessa viihtyisät. Kaikuisat opetustilat koetaan opiskelua häiritseväksi ja rauhattomiksi. Hälinä ja taustamelu, jota aiheuttavat esimerkiksi tekniset laitteet ja ilmastointi, peittävät puheään. Äänimaailmaan pystytään vaikuttamaan eristämällä mahdollisimman tehokkaasti ylimääräinen melu.

2.5 Joustavat opetusmenetelmät ja niiden huomioiminen ammatillisessa erityisopetuksessa

Suomessa peruskouluopetus painottuu teoriaopetukseen ja sisältää vain vähän työharjoittelua. Tämä saattaa vähentää työkuultuuriin orientoituneiden oppilaiden kiinnostusta koulunkäyntiin. Vaihtoehtoiset opetusmuodot jo perusopetuksessa antavat mahdollisuuksia pidempi aikaiseen tukeen, jolloin päästäisiin ongelmien korjaamisesta niiden ennaltaehkäisyyn. Tärkeää on kuitenkin huolehtia, että vaihtoehtoiset opetusmuodot eivät johda oppilaiden jatko-opintojen eriarvoistumiseen. (Puustelli 1999, 258.)

Hirvosen (2006, 115–116) tutkimuksessa haastateltavat painottivat oppimista tekemisen kautta. Tämä tekemisen kautta oppiminen liitetään erityisopetukseen. Tällöin pyritään ottamaan huomioon opiskelijoiden yksilölliset erot ja oppimistyyli sekä opiskelijoiden motivoiminen opintojen suorittamiseen. Heikosti opintoihin kiinnittyneet opiskelijat pyritään kiinnittämään opintoihinsa konkreettisen tekemisen kautta.

Etäopetus on julkisen keskustelun mukaan yleistynyt toisella asteella jo ennen vuoden 2020 alussa alkanutta koronaviruspandemiaa. Kiviniemen (2005, 21–29) mukaan verkko-opiskelun mahdollisuudet ovat parantuneet laitteiden ja

oppimisalustojen nopean kehittymisen takia. Nykyään panostetaan entistä enemmän verkkomateriaalien tuottamisen lisäksi menetelmälliseen kokonaissuunnitteluun. Suunnittelussa otetaan nykyään paremmin huomioon opiskelijoiden oppimiskokemukset. Täten ollaan siirrytty pelkän tiedon välittämisen sijaan kehittämään opiskelijan omaa ajattelua kehittävään ja ongelmanratkaisutaitoja vaativaan työskentelyyn. Kehittyneet oppimisalustat mahdollistavat, että sisältö nähdään apuvälineenä oppimisprosessin toteuttamiseksi. Opiskelijan kannalta onkin tärkeää, että hän osaa toimia oppimisympäristössä ja hallitsee oppimisympäristön tukiresurssien käytön. Opiskelijat tarvitsevat riittävästi tukea tietoteknisten laitteiden ja ohjelmien käytöstä, jotta opiskelu niiden avulla olisi tehokasta.

Työssäoppiminen. Ammatillinen koulutus on muuttunut entistä enemmän tapahtuvaksi työpaikoilla, jolloin käytännön työtä ja tulevaa ammattia pääsee jo opiskeluaikana harjoittelemaan oikeilla työpaikoilla. Nikkilän (2013, 118-120) mukaan työssäoppiminen kestää noin puoli vuotta opintojen aikana ja se voi koostua useammasta jaksosta. Opiskelija ei ole työsuhteessa ja hänelle ei makseta harjoittelusta palkkaa. Opiskelija saa kuitenkin arvokasta kokemusta työpaikan oikeista töistä. Työnantajan velvollisuus on perehdyttää nuori ja ymmärtää ettei opiskelija välttämättä ole perillä kaikista työelämän pelisäännöistä. Tärkeää onkin opiskelijan hyvä asenne ja halu oppia. Työssäoppiminen avaa nuorille mahdollisuuksia päästä työelämään ja hyvin hoidettu työssäoppiminen voi muuttua pysyväksi työpaikaksi tulevaisuudessa.

Oppisopimus. Oppisopimus on tapa hankkia itselleen ammatti perinteisen oppilaitoksessa suoritettavan koulutuksen ohella. Osalle ihmisistä luokkahuoneessa tapahtuva opetus ei syystä tai toisesta sovi ja heille oppisopimus voi olla hyvä vaihtoehto. Nikkilän (2013, 111-117) mukaan oppisopimuksella voi hankkia itselleen ammatillisen perustutkinnon, ammattitutkinnon tai erikoisammattitutkinnon. Oppisopimuksella hankitun koulutuksen suosio on kasvanut perinteisen oppilaitoksessa hankitun koulutuksen rinnalla. Tällöin opiskelija pääsee tekemään jo koulutuksen aikana töitä oikeisiin työpaikkoihin ja oikeassa työsuhteessa. Työpaikalla tulee olla

työpaikkakouluttaja tai -ohjaaja, jolle on järjestetty omaa koulutusta. Teoriatietoa opetellaan edelleen oppilaitoksissa, mutta pääpaino on työpaikalla tapahtuvassa oppimisessa, jolloin teoriaa pääsee heti soveltamaan työpaikassa.

Oppisopimus vaatii paljon opiskelijalta itseltään. Opiskelijan tulee itse huolehtia omasta oppimisestaan ja hänen on itse hankittava itselleen oppisopimuspaikka, jonka koulutuksen järjestäjä vahvistaa kirjallisella sopimuksella. Opiskelija saa oppisopimuksesta palkkaa, joka nousee oppisopimuksen edetessä ja ammattitaidon kasvaessa lähelle työehtosopimuksen mukaista palkkaa. Oppisopimus on hyvä vaihtoehto kokonaan koulussa tapahtuvalle opiskelulle. Oppisopimus on tapa hankkia itselleen ammatti, jossa koulussa opiskeltu teoria yhdistyy työpaikalla tehtyyn työhön. Ammatillisella puolella koulutusta tulisikin kehittää oppisopimustyyppisiin ja muihin teoriaopinnot ja työssäoppimisen yhdistäviin koulutusmuotoihin. Lisäksi syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tukea suunniteltaessa tulisi huolehtia opintojen jälkeistä ajasta ja tarjota riittävästi tukea myös koulutuksen jälkeen. (Puustelli 1999, 258–259.)

Puustellin (1999, 258) mukaan oppisopimusta pidetään vaihtoehtona teoriapainotteiselle ja koulumuotoiselle opiskelulle. Oppisopimustyyppiset koulupolut tarjoavat vaihtoehdon niille nuorille, jotka eivät motivoitu perinteisestä koulumuotoisesta opiskelusta. Suomessa arvostetaan edelleen teoriapainotteista opetusta työssäoppimista enemmän. Lisäksi oppisopimuskoulutuksessa on edelleen se puute, etteivät työpaikat mielellään palkkaa oppisopimusoppilaita. Tämä johtaa kilpailuun oppisopimuspaikoista, jolloin oppisopimustyöpaikkoihin pääsevät usein koulutuksessaan hyvin pärjänneet nuoret eivätkä he, jotka tämän muotoisesta koulutuksesta enemmän hyötyisivät. Oppisopimuspaikan saaminen on edelleen Suomessa lähinnä opiskelijan oman aktiivisuuden varassa, joka tekee oppisopimuskoulutukseen pääsemisen entistä haastavammaksi syrjäytymisvaarassa oleville nuorille.

Oppisopimuskoulutusta on myös tarpeen kehittää. Kaikilla koulutuksen järjestäjillä ei ole tarvittavaa osaamista, resursseja tai rakenteita tunnistaa erityisen tuen opiskelijoita ja näin järjestää heille tarvittavia tukitoimia

opintoihin. Tämän vuoksi erityisopiskelijoita on tilastojen mukaan oppisopimuskoulutuksessa vähäinen määrä. Lisäksi, kun erityisen tuen tarvetta ei tunnisteta, vaikuttaa se myös opintojen läpäisyprosenttiin, joka on oppisopimuskoulutuksessa 56–64 %. (Käyhkö 2018, 183.)

Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen. Opetushallituksen (2021) mukaan osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen on opetuksen järjestäjän tehtävä. Sen tarkoituksena on välttää sellaisen asian opettaminen, jonka opiskelija jo osaa. Kun tunnistetaan mitä opiskelija osaa voidaan koulutus suunnitella paremmin opiskelijan henkilökohtaisiin tarpeisiin nähden. Tunnistaminen voidaan tehdä asiakirjojen, tutkintotodistusten, työtodistusten, osaamiskartoitusten ja haastatteluiden avulla tai muilla menetelmillä. Tunnustamisen kautta myös opintojen suorittaminen nopeutuu. Tunnustamisessa opiskelijan osoittamaa osaamista sisällytetään sellaisenaan suoritettavaan tutkintoon. Muissa tapauksissa arvioidaan osaamisen vastaavuutta sekä ajantasaisuutta.

Tunnustaminen tapahtuu koulutuksen alussa ja sen edellytys on viranomaisen antama todistus, jossa osaamista arvioidaan. Tunnustaminen tehdään aina suoritettavaan tutkintoon tutkinnon osien laajuuksien mukaisesti ja osaamisen vastaavuudesta sekä ajantasaisuudesta vastaavat koulutuksen järjestäjän nimeämät arvioitsijat. Arvioitsijat käyttävät apunaan opiskelijan toimittamia asiakirjoja ja selvityksiä. Tunnustaminen tehdään opiskelijan henkilökohtaisessa kehittämissuunnitelmassa kirjattuihin pakollisiin tutkinnon osiin aina kun mahdollista. Tunnustaminen voi kattaa koko tutkinnon osan tai vain osan siitä, jolloin koulutuksen järjestäjä ohjaa opiskelijaa puuttuvan osaamisen suorittamisessa. Tunnustetusta tutkinnon osasta tehdään aina kirjallinen dokumentti, joka liitetään opiskelijan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan. (Opetushallitus 2021.)

Opetushallituksen määräyksen tarkoituksena on helpottaa osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen mitoitusta sekä arvosanojen muuntamisesta ammatillisessa koulutuksessa. Opetushallitus on uudistamassa määräystä osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen mitoituksesta ja arvosanojen

muuttamisesta ammatillisessa koulutuksessa. Uudistuksen tarkoituksena on selkeyttää ja yhtenäistää käytäntöjä. Uudistuksessa otetaan huomioon myös uusi lukion opetussuunnitelma, joka tulee voimaan 1.8.2021. Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen tekee opiskelijan aikaisemman hankkiman osaamisen näkyväksi. Oikein käytettynä se nopeuttaa opiskelijan valmistumista, lisää henkilökohtaisten opintopolkujen suunnittelua, vähentää turhaa opiskelua ja opiskelijoiden turhautumista sekä lisää opintojen suorittamista. (Opetushallitus 2021.)

2.6 Ohjaus- ja tukipalvelut ja niiden huomioiminen ammatillisessa erityisopetuksessa

Oppilaitoksissa monialaisella yhteistyöllä pyritään tukemaan tukea tarvitsevaa nuorta täysipainoiseen elämään, opiskeluun ja löytämään ratkaisuja hänen henkilökohtaisiin ongelmiinsa. Monialaisen yhteistyön toiminnan keskiössä on opiskelija, jolle annetaan tukea, aikaa, huomiota ja kunnioitusta. (Nykänen, Risku & Puukari 2017, 309.) Toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa opinto-ohjauksessa otetaan huomioon opiskelijoiden tuen tarpeet ja opinto-ohjauksessa tehdään läheistä yhteistyötä erityisopetuksen kanssa (Björn ym. 2017, 58).

Sergejeffin, Pilbacka-Rönkän ja Palmun (2020, 46) mukaan koulua käymättömän nuoren ympärille tulee koota monialainen tukiverkosto. Tukiverkoston hyvä yhteistyö ja työnjako on tärkeää, jotta sen osalliset pystyvät tukemaan nuorta tehokkaasti. Kun lähdetään suunnittelemaan tukea nuorelle, on syytä ensin huomioida ketkä oppilaitoksen monialaiseen tukiverkostoon kuuluvat ja keitä otetaan yhteistyöhön mukaan sekä mitkä ovat tarjotut tukimuodot. Tärkeimpänä kuitenkin on huomioida nuoren kyky käydä koulua sen hetkisessä elämäntilanteessa. Suunnitelmaa laadittaessa tulee nuorta ja hänen huoltajaansa kuunnella tarkasti.

Sergejeff ym. (2020, 47) kirjoittavat, että opiskeluhuolto on oppilaitoksessa tapahtuvaa laaja-alaista opiskelijoiden hyvinvoinnin tukemista.

Tavoitteena on edistää opiskelijoiden ja koko kouluyhteisön hyvinvointia. Tarkoituksena on tukea yksittäisen opiskelijan fyysistä ja henkistä terveyttä sekä sosiaalista hyvinvointia. Opiskeluhuollon tarkoitus on tarttua ongelmiin tehokkaasti ja nopeasti, mutta sen tarkoitus on myös ennaltaehkäistä ongelmien syntymistä.

Oppilashuolto jakautuu yhteisölliseen ja yksilölliseen opiskelijahuoltoon. Yhteisöllisessä oppilashuollossa painotetaan ennalta ehkäisevää ja koko oppilaitosyhteisöä koskevaa toimintaa. Yhteisöllisessä oppilashuollossa pyritään edistämään opiskelijoiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta. Näiden lisäksi yhteisöllisellä oppilashuollolla pyritään huolehtimaan opiskeluympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä. Yksilöllisessä oppilashuollossa pyritään huolehtimaan opiskelijan yksilökohtaisesta tuesta ja oppilashuollon palveluista. Oppilaitoksessa opiskelijahuoltotyö toteutuu käytännössä henkilökunnan ja opiskelijoiden yksilöllisissä sekä ryhmänä tapahtuvissa kohtaamisissa. Nämä toimintakulttuuriin liittyvät asiat ovat kuitenkin koko yhteisön vastuulla ja ilmentyvät tapana, jolla toisiamme kohtaamme opintojen aikana. Näiden kohtaamisten aikana opiskelijoille välittyy henkilökunnan välittäminen heidän asioistaan. Opiskeluhuollon rakenteita ja palveluita kehitetään toki myös moniammatillisissa kokouksissa, joiden aikana tarkastellaan niin yhteisöllisen opiskelijahuollon kuin yksittäisen opiskelijan asioita. (Koskela 2017, 279–281.)

Yhteisöllisellä opiskeluhuollolla pyritään edistämään oppilaitoksen kaikkien opiskelijoiden oppimista, hyvinvointia, vuorovaikutusta ja osallisuutta. Tarkoituksena on myös huolehtia, että oppilaitos on kaikille turvallinen ja esteetön. Yhteisöllisellä opiskeluhuollolla luodaan oppilaitoksen toimintakulttuuria. Toimintaa ohjaa oppilaitoksen opiskeluhoitoryhmä, mutta sen toteuttamiseen osallistuvat kaikki oppilaitoksen työntekijät. Toiminnalla pyritään ennaltaehkäisemään ongelmat ja varmistamaan oikeanlainen toiminta

kriisitilanteissa. Toiminta voidaan suunnata koko oppilaitokselle tai pienemmälle ryhmälle. Opiskelijat kiinnittyvät kouluun paremmin, jos siellä on yhteisöllinen toimintakulttuuri, vaikka opiskelijalla olisi haasteita henkilökohtaisessa elämässään. (Sergejeff ym. 2020, 47.)

Puhuttaessa yksittäisen opiskelijan asioista on kyse silloin yksilökohtaisesta opiskeluhuollosta. Opiskelijalla on oikeus saada riittävä henkilökohtaista tukea opiskelupulmiinsa. Monialainen asiantuntijaryhmä selvittää opiskelijan tuen tarpeen ja suunnittelee sen toteuttamisen. Yksilökohtainen ohjaus ja neuvonta ovat aina vapaaehtoista ja siihen tarvitaan opiskelijan ja hänen huoltajansa suostumus. Opiskelijan tulee aina olla paikalla kokouksissa ja alaikäisen opiskelijan huoltajan olisi syytä olla paikalla kokouksissa ja kaikki kirjataan pöytäkirjaan. Monialaiseen asiantuntijaryhmään kuuluvat vain ne, jotka liittyvät oleellisesti asian käsittelyyn. Opiskelijan omat näkemykset huomioidaan häntä koskevissa asioissa. Monialaisen ryhmän tarkoitus on löytää keskustellen toimenpiteet tuen ja palveluiden järjestämiseksi. Opiskeluhuollon palveluihin kuuluvat kouluterveydenhuolto, psykologit ja kuraattorit. Moniammatillisissa kokouksissa voivat olla läsnä näiden lisäksi opettaja ja erityisopettaja sekä tarvittaessa opinto-ohjaajat. (Sergejeff ym. 2020, 48–49.)

Sergejeff ym. (2020, 49–51) kirjoittavat opettajan roolin olevan merkittävä, koska kyse on pedagogisen ja psykososiaalisen tuen yhdistämisestä. Kun opettaja tietää koulun käytänteet esimerkiksi poissaolojen suhteen, pystyy hän reagoimaan tilanteeseen oikealla tavalla nopeasti. Poissaoloihin liittyvät ongelmat eivät ratkea hetkessä ja on tärkeää, että opettaja on opiskelijoiden tavoitettavissa. Keskustelutilanteissa on parempi olla helposti lähestyttävä kuin esittää uhkavaatimuksia. Opettajan on itse oltava positiivinen ja ratkaisukeskeinen ja välittää tätä viestiä opiskelijalle. Kun suunnitelma opintojen etenemisen suhteen on opiskelijan kanssa tehty, sitä on syytä seurata säännöllisin väliajoin ja varmistaa, että tehdyt ratkaisut ovat opiskelijan kannalta edelleen

mielekkäitä. Opettajan kontakti opiskelijaan on erittäin tärkeä. Kun opiskelijalle välittyy tunne, että hänestä välitetään ja hänen asiansa ovat tärkeitä, niin se lisää kiinnittymistä kouluun. Opiskeluhuollon palveluiden tuleekin olla helposti opiskelijan saatavilla. Tuen prosessit vievät aikaa ja vaativat monien toimijoiden yhteistyötä, mutta kun opiskelija on toiminnan keskiössä, voidaan päästä kohti koulun loppuunsaattamista.

2.7 Laadukas vuorovaikutus ja sen huomioiminen ammatillisessa erityisopetuksessa

Laadukas vuorovaikutus opettajan ja opiskelijan välillä on hyvän opettamisen edellytys. Koulunkäynnin onnistumisen kannalta merkityksellistä on myös oppilaitoksen aikuisten tapa suhtautua opiskelijoihin. Tällöin kyseessä on sekä opettajien pedagogiset käytännöt ja vuorovaikutustavat että koko oppilaitoksen toimintakulttuuri. (Äärelä 2012, Palmun, Sergejeffin & Puustjärven 2020, 15 mukaan.)

Palmun ja Virtasen (2020, 131) mukaan onnistunut siirtymä uuteen kouluun edellyttää avointa vuorovaikutusta opiskelijan uudessa vertaisryhmässä sekä opiskelijan ja opettajien välillä. Opiskelijat ovat erilaisia ja osalle koulusiirtymä tuo mukanaan paljon haasteita, mutta osalle siirtymä on helpotus ja myönteinen kokemus. Peruskoulussa tukea tarvinnut opiskelija tarvitsee tukea samoihin asioihin myös toisella asteella. Samaan aikaan huoltajien merkitys nuoren elämässä vähenee ja vertaisryhmän merkitys kasvaa.

Hirvonen (2006, 110) nostaa tutkimuksessaan erityisopettajan työn onnistumisen edellytykseksi muun muassa tilanneherkkyyden. tällöin erityisopettaja toimii tilannesidonnaisesti oikein ja pedagogisesti herkästi sekä joustavasti. Hänen mukaansa eriyttämisen lähtökohta on erilaisuuden hyväksyminen. Eriyttämisen ja erityisopettajan työssä onnistumisen edellytys on erityisopettajan oman persoonan käyttö työvälineenä. Erityisopettajan pitää olla helposti lähestyttävä ja kohdata oppilaat omana itsenään. Hirvonen (2006, 117–118) jatkaa, että hänen tutkimuksessaan haastatellut erityisopettajat uskoivat

oppilaidensa oppimiskykyyn yksilölliset erot huomioiden. Erityisopettajan tehtävä on löytää keinot, joilla opiskelijoiden vahvuudet saadaan parhaiten esiin. Erityisopettaja ja hänen käyttämänsä opetusmenetelmät ovat vastuussa opiskelijan oppimisesta eikä opiskelijaa leimata laiskaksi tai tyhmäksi.

Uusinokka (2008, 82) kirjoittaa, että oppilas, jolla on oman toiminnan ohjauksessa haasteita, tarvitsee selkeät ohjeet siihen, miten hänen tulee tilanteessa toimia. Ohjeiden tulee olla mahdollisimman selkeät ja lyhyet ja ne tulee antaa oppilaalle ymmärrettävällä tavalla joko sanoin, kuvin tai kirjoitettuna. Tehtävät voi jakaa osiin ja tehdä helpommin hallittavia kokonaisuuksia.

Ilman motivaatiota on vaikea saada ketään oppimaan mitään. Vaikeampien asioiden opiskelu vaatii enemmän ponnistelua eli motivointi on erityisoppilaiden kohdalla entistä tärkeämpää. Jos opiskelijalla on haasteita opiskelutaidoissaan, niin erityisopettajan tulee tietää mitä asioita opiskelija pitää tärkeänä. Jotta opettaja tietäisi mikä oppilasta motivoi, tulee hänen saada opiskelijan luottamus puolelleen. Vuorovaikutukseen tulee siis panostaa erityisoppilaiden kohdalla tavallista enemmän. Opettajan pitää tukea erityistä tukea tarvitsevia opiskelijoita löytämään omat vahvuutensa ja tuottaa heille tietoisesti onnistumisen kokemuksia. Näiden onnistumisten kautta voi erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden motivaatiota tukea pienin askelin. (Uusinokka 2008, 80.)

Erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan opintoja tulee myös aktiivisesti seurata ja arvioida tarjotun tuen toimivuutta. Muutoksia tarjottuun tukeen tulee tehdä välittömästi tarpeen ilmetessä. Motivaation säilymisen takaa parhaiten se, että opiskelija pystyy itse vaikuttamaan mitä ja millä tavalla hän pystyy opiskelemaan. Haastavasti käyttäytyvän opiskelijan takana on aina kuitenkin yksilö omine vahvuuksineen, heikkouksineen ja tuentarpeineen. Opiskelijaa koskeissa palavereissa on pidettävä mielessä, että opiskelija pystyy itse osallistumaan häntä koskeviin päätöksiin aktiivisesti. (Uusinokka 2008, 83.)

Hirvosen (2006, 108–109) tutkimuksessa haastateltavat korostivat ammattikoulun kasvatustavoitetta, joka joissain tapauksissa oli jopa ammatillista koulutusta tärkeämpää. Haastateltavat nostivat esille, että erityisopettajien erot muun opettajakunnan välillä koskevat erilaisuuden ymmärtämistä ja hyväksymistä. Hirvonen (2006, 112) jatkaa nostamalla opiskelijälähtöisyyden erityisopettajan opetustyön perustaksi, kun taas yleisopetuksessa painottuu lähinnä opetettava aine.

Toimivassa opettajan ja opiskelijan välisessä vuorovaikutuksessa on kyse ammatillisuudesta, inhimillisyydestä ja aitoudesta. Ilmapiirin tulee olla turvallinen, jotta jokainen voi olla oma itsensä ja hänet hyväksytään sellaisena, kun hän on. Opiskelijaa tulee kuunnella ja näyttää hänelle, että hänen mielipidettään arvostetaan, vaikka olisi hänen kanssaan eri mieltä. Laadukas kohtaaminen edellyttää kohtaamista ja rehellistä keskustelua. Opettajan tulee keskittyä opiskelijan kuunteluun, jonka avulla osoitetaan empatiaa ja inhimillisyyttä opiskelijaa kohtaan. Lisäksi opettajan tulee huolehtia omista tunteistaan ja olla provosoitumatta, järkyttymättä tai syyttämättä opiskelijaa, vaikka tämä kertoisi opettajaa huolestuttavia asioita. Tärkeää on säilyttää yhteys nuoreen, koska ilman sitä on vaikea auttaa opiskelijaa. Tämä on osa ammatillisuutta, jolla opettaja osoittaa opiskelijalle, että hänestä välitetään ja hänen asioistaan ollaan kiinnostuneita. Kaikesta ei tarvitse olla samaa mieltä ja aikuisen tehtävä on pysyä aikuisena tilanteesta riippumatta. Kun opettajan asettamat rajat on hyvin perusteltu ja kohtuulliset, voi opiskelijan luottamus opettajaan syventyä. (Veivo-Lempinen 2009, 204.)

Aikuinen, joka on kiinnostunut opiskelijoista ja tukee heitä heidän ongelmissaan sekä etsii ratkaisuja, voi lisätä opiskelijan kokemusta opiskelun mielekkyydestä. Vastaavasti taas keskittyminen ongelmiin tuomitseminen sekä rangaistuksiin painottuva lähestyminen usein lisää poissaoloja. (Palmu, ym. 2020, 15–16.)

Vastaavasti Mattilan (2008, 12–14) näkemys on, että ammattimaisen opetus- ja ohjausvuorovaikutuksen tunnuspiirteitä on aito kohtaaminen, jossa suorittamisen, neuvomisen ja auttamisen sijaan annetaan tilaa olemiselle,

jakamiselle ja välittämislle. Toisen vakavasti ottaminen on tärkeää ja osoittaa hänen persoonallisuutensa hyväksymistä, tilan ja ajan antamista sekä tämän tilanteen hyväksymistä. Läsnä oleminen on luottamuksen ja välittämisen syntymisen kannalta välttämätöntä. Luottamus puolestaan on edellytys siihen, että toinen on valmis avautumaan omasta elämästään. Luottamus syntyy, kun on valmis kohtaamaan toisen avoimesti omana itsenään. Aito kohtaaminen on mahdollista, kun laittaa inhimillisyyden mukaan kohtaamiseen. Veivo-Lempisen (2009, 197) mukaan kohtamisessa on tärkeä välittää nuorelle tunne, että hänestä ollaan kiinnostuneita ihmisenä eikä pelkästään hänen koulunkäynnistään. Nuoren kannustaminen, tukeminen, ohjaaminen ja ymmärtäminen on aitoa kohtamista. Väärin toimiessaan nuorelle pitää antaa palaute suoraan ja rehellisesti

Veivo-Lempinen (2009, 206–207) jatkaa, että opettajan tulee ottaa nuorten kohtamisessa käyttöön oma persoona ja temperamentti. Aitoa kohtamista on positiivinen asenne nuoria kohtaan, jolla osoitetaan välittämistä ja että opiskelijasta ollaan kiinnostuneita yksilönä. Tarkoituksena on luoda nuoreen sellainen suhde, että hänen kokonaisvaltainen kohtamisensa on mahdollista, jolloin nuorta pystytään myös auttamaan kokonaisvaltaisesti. Luottamuksellinen suhde mahdollistaa, että opiskelija ottaa yhteyttä opettajaan myös silloin, kun opiskelijalla on vaikeuksia.

Koulun toimintakulttuurilla tarkoitetaan koulun käytänteitä ja rakenteita (Valteri.fi, 2021). Hyvä toimintakulttuuri lisää oppilaiden kouluun kiinnittymistä ja puolestaan hyvää toimintakulttuuria pidetään yllä oppilaitoksessa toisia arvostavalla kohtamisella, kohteliaalla käyttäytymisellä sekä ystävällisyydellä. Toimintojen tulisi olla mahdollisimman joustavia, monipuolisia ja oppilaitoksen kaikkien opiskelijoiden tulisi saada yhdenvertaisesti ohjausta ja tukea. Toimintakulttuurista vastaa koulun johto yhdessä yhteisöllisen opiskeluhuollon kanssa. (Sergejeff ym. 2020, 91.)

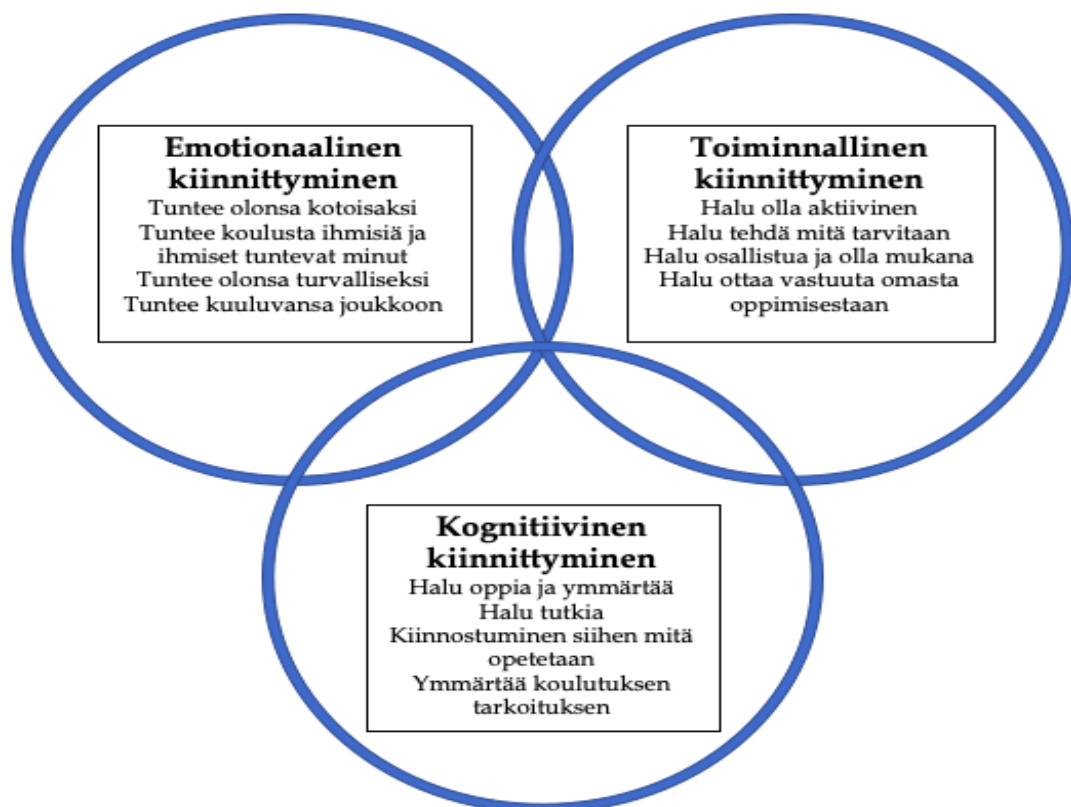
Gordon (2006, 46–47) toteaa, että opettajan ja oppilaan vuorovaikutussuhde toimii, jos siihen kuuluu molemminpuolinen avoimuus ja rehellisyys. Toisen huomioiminen perustuu kunnioitukseen ja välittämisen

tunteeseen, joka on hyvän vuorovaikutuksen perusta. Toimivassa vuorovaikutussuhteessa on vapaus tukea toinen toistaan sekä erillisyyden hyväksyminen, jolloin hyväksytään toisen ainutkertaisuus ja yksilöllisyys. Näiden lisäksi on oleellista molempien tyytyväisyys, jolloin kumpikaan osapuoli ei täytä omia tarpeitaan toisen kustannuksella. Opettaja pystyy siis parantamaan vuorovaikutussuhteita oppilaisiin lisäämällä avoimuutta, toisten huomioon ottamista, vapautta, erillisyyttä ja tyydyttävyyttä. Kiinnittämällä huomiota näihin asioihin koulusta saadaan inhimillinen ja elävä paikka, jossa opetetaan ja opitaan paremmin.

Honka, Lampinen ja Vertanen (2000, Kaikkosen 2008, 47 mukaan) esittävät selvityksessään, että integraatiotavoitteiden lisääntyessä erityisopettajan taitoja tulisi olla kaikilla ammatillisen koulutuksen opettajilla. Näitä taitoja ovat muun muassa erilaisten oppilaiden kohtaaminen sekä yhteiskunnallisiin ilmiöihin perehtyminen ja oman persoonan kehittäminen.

3 KOULUUN KIINNITTYMINEN

Opiskelijoiden kouluun kiinnittymistä on yleisesti kuvattu tutkimuksessa kolmiulotteisena rakenteena. Kouluun kiinnittymiseen liittyvät affektiiviset eli emotionaaliset tekijät, toiminnalliset eli käyttäytymiseen liittyvät tekijät sekä kognitiiviset tekijät. Moniulotteinen kouluun kiinnittyminen tarkoittaa, että ollakseen täysin kiintynyt kouluun, opiskelijoiden taustalla olevat kognitiiviset ja psykologiset tarpeet on täytettävä. (Virtanen 2016, 15–16.) Opiskelija, joka on kiinnittynyt vahvasti kouluun, pitää koulunkäynnistä ja siellä olevista ihmisistä sekä arvostaa koulutustaan (Sointu ym. 2017, 81). Maastrichtin yliopiston (2021) verkkosivulla olevaa kuvaa mukaillen kouluun kiinnittyminen voidaan kuvata kuviossa 1 esitetyllä tavalla.

KUVIO 1. Kouluun kiinnittymisen tekijät

Kouluun kiinnittymisen teoreettisen mallin ymmärtäminen on välttämätöntä, kun halutaan ymmärtää niitä tekijöitä, jotka edistävät opintojen suorittamista. Kouluun kiinnittyminen on siis välttämätöntä opintojen loppuun saattamisessa (Appleton, Christenson & Furlong 2008, 372). Yleisesti kouluun kiintyminen viittaa opiskelijan suhteeseen ja osallistumiseen koulun toimintoihin ja sen ihmisiin, tavoitteisiin ja arvoihin (Skinner, Kindermann & Furrer 2009, 494). Kouluun kiinnittymisen katsotaan olevan eräänlainen prosessi, johon vaikuttaa erityisesti vuorovaikutus opiskelijan ja oppilaitoksen kontekstin välillä (Virtanen 2016, 15). Seuraavissa luvuissa tulemme käsittelemään nämä koulun kiinnittymisen tekijät tarkemmin.

3.1 Emotionaalinen kouluun kiinnittyminen

Affektiivinen eli emotionaalinen kiinnittyminen perustuu opiskelijan tunnesuhteeseen kouluun ja kouluyhteisöön (Virtanen 2016, 16). Emotionaalisella kiinnittymisellä voidaan nähdä olevan kolme eri ulottuvuutta. Ensimmäisenä emotionaaliseen kiinnittymiseen vaikuttaa se, miten opiskelija kokee kuuluvansa koulukontekstiin eli kokeeko hän kouluun kuulumisen tunnetta (Elffers, Oort & Karsten 2012, 243). Kouluun kuulumisen tunteeseen vaikuttaa tunne siitä, että opettajat ja opiskelijat kouluyhteisössä hyväksyvät opiskelijan omana itsenään (Virtanen 2016, 16). Wang & Eccles (2012, 889) ovat esittäneet, että emotionaaliseen kiinnittymiseen liittyvä kouluun kuulumisen tunne on heikompaa silloin, kun opiskelijalla on vähemmän mahdollisuuksia vahvoihin suhteisiin opettajien kanssa. Jos opiskelija kokee saavansa opettajalta tukea, opiskelija tuntee myös itsevarmuutta toisten kanssa työskentelyyn. Tämä saa heidät tuntemaan olevansa osa luokka- ja kouluyhteisöä. (Lee 2012, 336.) Toisessa ulottuvuudessa on kyse siitä, miten opiskelija arvostaa koulutustaan. Tämä heijastaa opiskelijoiden käsityksiä koulutuksensa hyödyllisyydestä uratavoitteidensa ja potentiaalinsa kannalta. Kolmas ja viimeinen ulottuvuus on opiskelijan yleiset kouluasenteet eli miten opiskelija suhtautuu koulutukseensa ja omaan rooliinsa opiskelijana. (Elffers ym. 2012, 243.)

Emotionaalisen kiinnittymisen merkitys oppilaan akateemiselle suoriutumiselle vaihtelee ja oppilas voi menestyä akateemisesti opinnoissaan heikosta emotionaalisesta kiinnittymisestä huolimatta. Tämä viittaa siihen, ettei nuoren tarvitse olla emotionaalisesti kiinnittynyt kouluun positiivisten tulosten saavuttamiseksi. Tämä tarkoittaa sitä, että emotionaalisen kiinnittymisen voi korvata muilla kiinnittymisen alatyypeillä, kun kyseessä on akateeminen suoriutuminen. (Virtanen 2016, 16.)

Pietarisen, Soinin & Pyhältön (2014, 48) mukaan havaittu emotionaalinen kiinnittyminen opettajan ja opiskelijan ja vertaisryhmien suhteissa säätelee opiskelijoiden kouluun liittyvää hyvinvointia. Tämä viittaa siihen, että ikätoverien hyväksyntä, oikeudenmukainen kohtelu ja opettajien henkinen tuki ovat keskeisiä tekijöitä opiskelijoiden subjektiiviselle ja kontekstuaaliselle hyvinvoinnille.

3.2 Toiminnallinen kouluun kiinnittyminen

Toiminnallinen kiinnittyminen viittaa opiskelijoiden osallistumiseen koulun toimintoihin (Virtanen 2017, 6). Toiminnallisella kiinnittymisellä tarkoitetaan siis opiskelijan havaittavissa olevaa opiskeluun liittyvää käyttäytymistä (Jimerson, Campos & Greif 2003, 7). Toiminnallisesti kiinnittynyt opiskelija osallistuu koulun ja luokan toimintoihin säännöllisesti (Finn 1993, 15). Koulun toimintoihin osallistuminen voi olla joko akateemista tai ei-akateemista. (Virtanen 2016, 16.) Toiminnallisen kiinnittymisen voidaan nähdä sisältävän positiivisen käyttäytymisen, kuten koulun sääntöjen noudattamisen ja häiriökäyttäytymisen puuttumisen (Wang & Eccles 2012, 877). Hospel, Galand ja Janosz (2016, 46) ovat ehdottaneet, että toiminnallisen kiinnittymisen voi nähdä moniulotteisena rakenteena, joka koostuu viidestä ulottuvuudesta. Nämä ulottuvuudet ovat osallistuminen, ohjeiden noudattaminen, vetäytyminen, häiritsevä käyttäytyminen sekä poissaolot. Finnin (1989, 130) osallistumis-samaistumismallin mukaan toiminnallinen kiinnittyminen muodostaa lähtökohdan itseään vahvistavalle kiinnittymisen ja suorituskyvyn kierteelle.

Tällöin osallistuminen koulun toimintoihin edistää koulusuorituksia, mikä vuorostaan edistää positiivista samaistumista kouluun.

Positiiviset suhteet opettajiin lisäävät oletettavasti todennäköisyyttä, että opiskelijat ovat toiminnallisesti kiinnittyneitä kouluun (Lee 2012, 336) ja vastaavat aikuisten odotuksiin ja heidän suosimiinsa sosiaalisiin normeihin, vähentävät poissaolojen riskiä ja lisäävät hyvinvointia koulussa (Fatou & Kubiszewski 2018, 441). Virtasen, Lerkkasen, Poikkeuksen ja Kuorelahden (2015, 8) mukaan opettajan ja oppilaan lämmin vuorovaikutussuhde, jossa opettaja osoittaa välittävänsä oppilaasta ja huomioi oppilaan yksilölliset tarpeet parantaa oppilaan toiminnallista kiinnittymistä kouluun.

3.3 Kognitiivinen kouluun kiinnittyminen

Kognitiivisen kiinnittymisen ulottuvuuksia ovat itsesäätely, opiskelijan tavoitteet ja koulunkäynnin arvostaminen. Kognitiivista kiinnittymistä siis mitataan sisäisillä indikaattoreilla, jonka takia sitä pidetään vaikeammin havaittavana. (Appleton ym. 2008, 372.) Lisäksi kognitiiviseen kiinnittymiseen liittyy itsesäädely oppimisen strategia, jolloin opintojen suunnittelu, seuranta ja arviointi on keskeistä opintojen edistymisen saavuttamiseksi (Wang & Eccles 2012, 877).

Opiskelijoiden kognitiivinen kiinnittyminen opintoihinsa riippuu heidän kyvystään hallita omaa oppimistaan, selviytyä monista ja rinnakkaisista oppimistehtävistä ja sisällöstä sekä kohdata opettajien odotukset. Lisäksi toimiva opiskelijan ja opettajan suhde näyttää vahvistavan opiskelijoiden osallistumista akateemiseen toimintaan, parantaa heidän saavutuksiaan koulussa ja kehittää siten heidän osallistumistaitojaan koulun sosiaalisissa ympäristöissä. Opiskelijoiden kognitiivinen kiinnittyminen riippuu suuresti vuorovaikutuksen laadusta, joka ilmenee päivittäisessä pedagogisessa toiminnassa kouluissa omaksutuissa käytännöissä. (Pietarinen ym. 2014, 49.) Fatoun ja Kubiszewskin (2018, 441) mukaan käsitykset opettajan ja opiskelijan suhteista osoittautuivat vahvaksi ennustajaksi kaikilla kiinnittymisen ulottuvuuksilla. Keskitymme tässä

tutkimuksessa erityisesti opettajan keinoihin auttaa opiskelijoita edistämään opintojaan ja kiinnittymään niihin.

Kognitiivista kiinnittymistä säätelee opiskelijoiden kokema hyvinvointi. Lisäksi opiskelijoiden koulutulokset liittyvät heidän kognitiiviseen kiinnittymiseensä. Tutkimustulokset viittaavat siihen, että kognitiivista kiinnittymistä säätelee opiskelijan emotionaalinen kiinnittyminen vuorovaikutukseen opettajien kanssa, mutta välillisesti myös vertaisryhmävuorovaikutus. (Pietarinen ym. 2014, 48.)

3.4 Kouluun kiinnittymisen tukeminen

Koska kouluun kiinnittyminen on vuorovaikutusta opiskelijan ja oppimisympäristön välillä, siihen voidaan vaikuttaa muokkaamalla oppimisympäristöä (Sointu, Virtanen, Lappalainen & Hotulainen 2017, 114). Opiskelijan ja kouluympäristön vuorovaikutussuhteeseen vaikuttaa keskeisesti vuorovaikutuksen tunnesävy ja kiinteys (Ulmanen 2017, 23).

Oppilaiden osallisuutta koulun ja luokan toimintaan lisää opettajien aktiivinen tuki. Tuen määrän lisäksi sen laatu vaikuttaa kiinnittymiseen ja positiiviset suhteet opettajien ja oppilaiden välillä ovat oppilaiden kiinnittymiselle tärkeitä. (Eccles ym. 1993, 99.) Opiskelijan kouluun kiinnittymiseen vaikuttaa merkittävästi opiskelijan oma käsitys suhteestaan koulun sosiaaliseen ympäristöön. Positiivinen käsitys itsestään sosiaalisissa ja akateemisissa tilanteissa lisää esimerkiksi sinnikkyyttä koulutyössä, joka auttaa suoriutumaan haastavissa tilanteissa. Negatiiviset käsitykset itsestään taas luovat pohjaa välttämisstrategialle ja opittuun avuttomuuteen. (Ulmanen 2017, 23). Opettajalla on tärkeä rooli pyrkiä vahvistamaan opiskelijan omaa käsitystään itsestään oppijana ja sosiaalisen ympäristön jäsenenä. Kaikkosen (2008, 47) mukaan hyvän opettajan vaatimuksena on esitetty kykyä toteuttaa yksilöllistä opetusta ottamalla huomioon opiskelijan erilaiset kokemustaustat, tiedon käsittelytavat ja oppimisstrategiat.

Kouluun kiinnittymisen tukeminen koulutasolla koostuu yhteisöllisestä oppilashuollosta, jolla pyritään koko koulun henkilökunnan toimesta kaikkien

koulussa opiskelevien oppilaiden kiinnittymisen jatkuvaan vahvistamiseen. Tällöin panostetaan korkeatasoiseen luokkahuonevuorovaikutukseen ja tehdään tiivistä yhteistyötä oppilaiden huoltajien kanssa. Keskeistä on luokanvalvojan päivittäinen työ oppilaiden kanssa ja oppilashuoltoryhmä tarvittaessa tukee tätä työtä. Tätä yhteisöllistä oppilashuollon työtä toteutetaan oppilaitoksessa vuoden ympäri, eikä sitä pidä nähdä yksittäisenä tapahtumana tai viikkona, kuten esimerkiksi lukuvuoden alussa tapahtuvana opiskelijoiden ryhmäytymisenä. (Virtanen 2017, 12.)

Nuoren hakeutuminen toisen asteen koulutukseen on prosessi, johon vaikuttaa moni yksilöllinen ja yhteiskunnallinen asia. Prosessiin vaikuttavat vahvasti muun muassa perheen sosioekonominen asema ja hakijan sukupuoli. Koulutuksellisesta syrjäytymisestä puhutaan silloin kun normatiivinen koulupolku katkeaa. Osalla nuorista kouluun kiinnittyminen voi olla yläasteella niin heikkoa, ettei koulua nähdä merkityksellisenä myöskään toisella asteella. (Söderholm 2017, 165–166.) Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää opiskelijoiden kokemuksia toisen asteen opiskelusta ja tarjotusta tuesta.

4 TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimuksessa olemme kiinnostuneita selvittämään toisen asteen ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoiden kokemuksia oppilaitoksen heille tarjoamasta tuesta opintojen loppuunsaattamiseksi. Lisäksi haluamme tutkimuksessamme selvittää, miten opiskelijat kokevat saamansa erityisopetuksen. Kokemuksia tarkastellaan kouluun kiinnittymisen teoriaan peilaten.

Tutkimuksen tavoitteena on vastata kysymyksiin:

- 1) Minkälaista tukea opiskelijat kokevat saavansa oppilaitoksesta opintojen loppuunsaattamiseksi?
- 2) Minkälaisen merkityksen ammatillisen oppilaitoksen opiskelijat antavat saamalleen erityisopetukselle?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa avaamme tutkimuksen toteuttamista. Ensin käsittelemme tutkimuksemme lähestymistapaa. Sen jälkeen kuvaamme tutkimuksen toteuttamista, aineistokeruumenetelmän valintaa ja avaamme aineiston keruuta. Viimeiseksi käsittelemme aineiston analysoimisen aikana tehtyjä valintoja.

5.1 Tutkimuksen lähestymistapa

Tutkimusotteeksi valitsimme laadullisen tutkimuksen, koska pyrkimyksenä oli saada esiin opiskelijoiden ääni, eli kokemustieto toisen asteen koulutuksesta. Tutkimusaineisto kerättiin yksilöhaastatteluilla, joiden pohjalta haastatteluteemoja ja -kysymyksiä pystyttiin tarkentamaan aineiston keruun myötä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 76–77). Analysoimme keräämämme kirjalliseen muotoon litteroitua haastatteluaineistoa sisällönanalyysin keinoin systemaattisesti ja objektiivisesti (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117). Sovelsimme tässä tutkimuksessamme laadullista sisällönanalyysia, jonka Tuomi ja Sarajärvi (2018, 107) jakavat kolmeen eri kategoriaan. Nämä kategorisoinnit tulevat käytetyn päättelyn logiikasta, joita ovat induktiivinen päättely (yksittäisestä yleiseen), deduktiivinen päättely (yleisestä yksittäiseen) sekä abduktiivinen päättely. Abduktiivisessa päättelyssä havaintojen tekoon liittyy jokin johtoajatus, jonka avulla voimme muodostaa teorian (mm. Alasuutari 2011, Tuomen & Sarajärven 2018, 107 mukaan).

Pyrimme keräämään mahdollisimman kattavan aineiston ja analysoimaan sen perusteellisesti. Laadullisessa tutkimuksessa keskitytään aineiston analyysiin ja siihen tulee keskittyä jo ennen varsinaisen aineiston keruuta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 76–77). Tutkimusaineisto kerättiin yksilöhaastattelulla, koska olimme kiinnostuneita opiskelijoiden kokemuksista.

5.2 Tutkimukseen osallistuneet ja aineiston keruu

Oppilaitos ja haastateltavat valittiin tutkimukseen harkinnanvaraisella otannalla hyödyntäen oppilaitoksen henkilökuntaa ja muita kontakteja. Oppilaitoksen

rehtorille lähetimme tutkimuslupahakemuksen tieteellisen tutkimuksen tekemiselle ennen kuin otimme yhteyttä oppilaitoksen erityisopettajien (liite 1). Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että haastatelluiksi valituilla on tietoa ja kokemusta tutkittavasta asiasta mahdollisimman paljon (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98).

Tutkittavista viisi oli yhden toisen asteen ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoita ja kaksi muuta haastateltavaa saatiin muita kontakteja hyödyntäen. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista ja kaikki haastateltavat täyttivät kirjallisen suostumuksen ennen aineistonkeruun aloittamista (liite 2). Kaksi haastattelua toteutettiin videopuhelun avulla ja haastateltujen suostumukset kerättiin sähköpostin välityksellä. Kaikille haastatteluihin osallistujille annettiin kuvaus henkilötietojen käsittelystä tieteellisessä tutkimuksessa-tuloste (liite 3), jossa annettiin tietoa henkilötietojen käsittelystä. Tutkimukseen osallistujia yhdisti täysi-ikäisyys, opiskelu toisen asteen ammatillisessa oppilaitoksessa ja he kaikki olivat opintojensa aikana jonkin asteisen tuen piirissä. Tutkittavien anonymiteetin suojaamiseksi kouluja tai tarkempia tietoja opiskelijoista ei ilmoiteta. Tutkijoilla ei ole suhdetta tutkittaviin. Tulosluvussa haastatelluista käytetään pseudonyymeja eli tunnistekoodoja. O1 tarkoittaa opiskelija 1, numero muodostuu haastatteluiden järjestyksen mukaan.

Tutkimusaineisto kerättiin 29. lokakuuta ja 16. joulukuuta 2020 välillä. Aineiston keruumenetelmänä oli haastattelu, koska se mahdollistaa joustavan tiedonkeruun. Lisäksi haastattelu antaa mahdollisuuden toistaa kysymyksiä ja tehdä tarpeen tullen lisäkysymyksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 84–86.) Lisäksi haastattelu aineistonkeruumenetelmänä soveltuu hyvin opiskelijoiden kokemusten selvittämiseen. Ennalta laadittu haastattelurunko auttoi haastattelutilanteiden etenemisessä. Ennen lopullisia haastatteluja järjestettiin pilottihaastattelu, josta saadun palautteen avulla haastattelukäytännöt ja haastattelurunko saatettiin valmiiseen muotoon. Haastattelurunko (liite 4) toimi pohjana haastatteluille. Haastattelujen edetessä tehtiin tarkentavia kysymyksiä ja osa kysymyksistä saatettiin jättää myös pois. Haastatteluissa esitetyt kysymykset oli jaettu neljään eri teemaan, jotka muodostavat tämän työn

aineiston. Nämä teemat ovat 1) Viihtyminen oppilaitoksessa, 2) Opintojen eteneminen/haasteet, 3) Tarjottu tuki – kokemukset, toiveet ja haaveet sekä 4) Opintojen loppuunsaattaminen.

Haastattelut toteutettiin kahta videopuheluhaastattelua lukuun ottamatta oppilaitoksen tiloissa. Zoom-videopuheluhaastattelua käytettiin Jyväskylän yliopiston oman Zoom-palvelun kautta, jolloin sen käyttäminen oli turvallista. Tämän lisäksi turvallisuutta lisäsi se, että Zoom-huoneeseen päästäkseen tarvittiin erillinen salasana. Haastatteluiden kestot vaihtelivat 10–19 minuutin välillä. Haastattelutilanteista pyrittiin tekemään mahdollisimman rauhallinen ja siksi haastattelutiloiksi oli etukäteen varattu tilat, joissa ei haastatteluhetkellä ollut muita tutkijan ja haastateltavan lisäksi. Haastattelut toteutettiin suomen kielellä. Haastattelut nauhoitettiin ja purettiin henkilökohtaisilla salasanoilla suojatuille tietokoneille. Nauhoitetut haastattelut litteroitiin analysointia varten. Yhteensä litteroitua aineistoa kertyi 39 sivua.

5.3 Aineiston analyysi

Tässä tutkimuksessa tulemme käyttämään abduktiivista sisällönanalyysiä, koska keräämämme tutkimusaineisto ja aiempi tieteellinen teoria rakentavat yhteistyössä tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Tuomi ja Sarajärvi (2018, 133) mukaan teoriaohjaava sisällönanalyysi lähtee liikkeelle aineistolähtöisen analyysin tapaan aineiston pelkistämisestä ja ryhmittelystä, mutta ero aineistolähtöisen sisällönanalyysin ja teoriaohjaavan sisällönanalyysin välillä tulee esille siinä, miten aineisto liitetään teoreettisiin käsitteisiin. Aineistolähtöisessä analyysissä aineistosta luodaan teoreettiset käsitteet, kun taas teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä teoriasta tuodaan käsitteet valmiiksi ilmiöstä aiemmin tiedetyn perusteella.

Analyysimme ensimmäinen vaihe oli aineiston redusointi eli pelkistäminen. Tarkoituksena oli saada litteroidusta aineistosta esille tutkimuksemme kannalta oleellinen tieto. Aineiston pelkistämisen vaihe eteni niin, että alleviivasimme litteroidusta aineistosta tärkeät lausumat, jotka tulkittiin oleelliseksi tutkimuksen kannalta. Nämä molempien tutkijoiden keräämät

lausumat sijoitettiin yhteiseen listaan. Tämän jälkeen lausumat sijoitettiin taulukkoon ja tehtiin sitaatista pelkistetty ilmaisu. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 123.)

TAULUKKO 1. Esimerkki alkuperäisen sitaatin ja pelkistettyjen ilmausten taulukoinnista

Alkuperäisilmaukset	Pelkistetyt ilmaukset
<p><i>tykkään enemmän tehdä etänä. Mutta sitte siihen varmaa vaikuttaa se, että oon ollu luokkatovereita vanhempi muutaman vuoden. Ja se, että mulla on keskittymisvaikeuksia, niin oon tykänny tehdä enemmän omissa oloissa ja etänä.</i></p> <p>Opiskelija 3</p>	<p>Omat keskittymisvaikeudet Omissa oloissa opiskelu Etänä tekeminen</p>
<p><i>Siinä on ollu aika monta ihmistä mukana, että siinä suhteessa on ollu tosi onnekas, et siinä on ollu kuraattori mukana ja sit on ollu oma ryhmänohjaaja ja sitten on ollu erityisopettajaa ja opinto-ohjaajaa, että siinä suhteessa tosi hyvä tilanne. Et tavallaan saanu keskustella useemman ihmisen kanssa ja siihen on annettu tavallaan hyvät valmiudet asian suhteen, et on saanu useemmalta ihmiseltä neuvoja ja keskusteluapua ja yhdessä käsitelty sitä asiaa et miten niitten opintojen kannalta kannattaa tehdä.</i></p> <p>Opiskelija 3</p>	<p>Kuraattori Oma ryhmänohjaaja Erityisopettaja Opinnon-ohjaaja Hyvät valmiudet Keskustelu apu ja neuvot opintojen etenemiseen</p>
<p><i>mä sanon, että mikä täällä meidän koulussa on tää rästipaja ollu nii on tääl käyny porukkaa tekee kokeita ja rästii jääneitä tehtäviä. ..Se et tääl on osaavat opettajat jotka auttaa sua siin ettei sun tarvi yksin niitten asioitten kans painia, et jos sä et välttämättä osaa jotain juttuu ni täältä on saanu aina apua niihin asioihin.</i></p> <p>Opiskelija 2</p>	<p>Rästipaja Tekemättömät tehtävät ja kokeet Osaava opettaja Ei tarvitse yksin selviytyä Apua</p>

Toisessa vaiheessa ryhmittelimme pelkistetyt ilmaukset omiksi ryhmikseen taulukkoon, eli suoritimme aineiston klusteroinnin. Nämä ryhmät muodostivat aineiston alaluokat. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 124.) Ryhmittelyvaiheeseen

käytettiin paljon aikaa ja se vaati useamman uudelleenkoonnin ennen kuin lopputulos oli riittävän tarkka vastaamaan tutkimuskysymykseen ja kuvaavan aineistoa kattavasti. Pyrimme välttämään päällekkäisyyksiä parhaamme mukaan. Alaluokiksi muodostuivat opinto-ohjaaja, kuraattori, psykologi, monialainen yhteistyö, koulun ulkopuolinen tuki, hyvä ympäristö, ryhmähenki opiskelijoiden kesken, ryhmähenki pienryhmässä, opettajan soitto opiskelijan perään, Opiskelijan patistaminen opinnoissa, opettajan kohtaamistaidot, laadukas opetus luokkahuoneessa, opettajan oma innostus, ruoka, välituntiaktiviteetit, siistit tilat, urheilumahdollisuus, hyvä henki koulussa, omaan tahtiin eteneminen, työssäoppiminen, etäopetus, rästäpaja, tehtävissä apua, kokeiden teossa apua, henkilökohtainen tuki, keskustelua, kohtaaminen, rauhallinen tila, erityistarpeiden huomioiminen, pienryhmässä oleminen, omaan tahtiin eteneminen. Lopullisessa luokittelussa on päällekkäisyyttä, koska toiminnot ovat usein tiiviissä yhteyksissä toisiinsa. Jako päätettiin säilyttää tästä huolimatta koska sitaatit tukivat tämän suuntaista luokittelua.

TAULUKKO 2. Esimerkki pelkistettyjen ilmauksien muodostamisesta alaluokiksi

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokat
Omat keskittymisvaikeudet Omissa oloissa opiskelu (etänä tekeminen)	Etäopiskelu +rauhallisuus +yksilön tarpeet
Kuraattori Oma ryhmäohjaaja Erityisopettaja Opinnon-ohjaaja	Monialainen yhteistyö + Keskusteluapu +neuvot opintojen etenemiseen +Hyvät valmiudet opiskeluun

Rästipaja Tekemättömät tehtävät ja kokeet	Erityisopetus + Apua opiskeluun + Osaava opettaja + Ei tarvitse yksin selviytyä
--	--

Yläluokiksi muodostuivat opiskelijan yksilöllinen tukeminen, opiskelijan henkilökohtainen kohtaaminen, oppilaitoksessa viihtyminen, opiskelijan yksilöllinen opiskelu ja erityistarpeiden huomioiminen opintojen suorittamisessa. **Opiskelijan yksilöllisen tukemisen osia ovat** opinto-ohjaaja, kuraattori, psykologi, monialainen yhteistyö ja koulun ulkopuolinen tuki. **Opiskelijan henkilökohtainen kohtaaminen kategorian tekijöitä ovat** ryhmähenki opiskelijoiden kesken, ryhmähenki pienryhmässä, opettajan soitto opiskelijan perään, patistaminen opinnoissa, opettajan taito kohdata opiskelija, laadukas luokkahuone opetus ja opettajan oma innostus. **Oppilaitoksessa viihtymistä lisääviä tekijöitä ovat** tarjottu ruoka, välituntiaktiviteetit, siistit tilat, urheilumahdollisuudet ja hyvä henki koulussa. **Opiskelijan yksilöllisen opiskelun tekijöitä ovat** omaan tahtiin eteneminen, työssäoppiminen ja etäopiskelu. **Erityistarpeiden huomioiminen opintojen suorittamisen tekijöitä ovat** rästipaja, apu tehtävissä, apu kokeissa, henkilökohtainen tuki, keskustelu, kohtaaminen, rauhallinen tila, erityistarpeiden huomioiminen, pienryhmässä oleminen ja omaan tahtiin eteneminen. (ks. Taulukko 3)

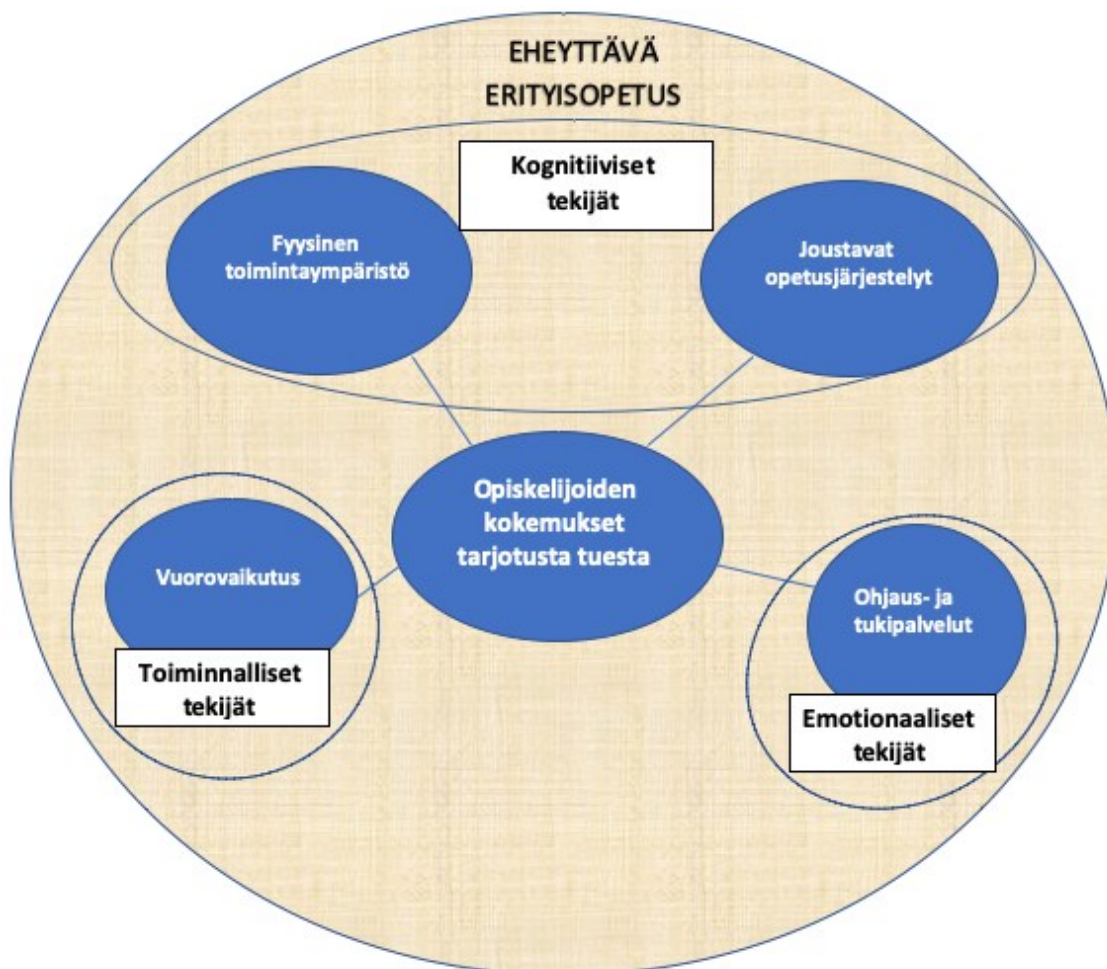
TAULUKKO 3. Alaluokkien muodostuminen yläluokiksi sekä pääluokiksi

ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA	ULOTTUVUUS
Opinto-ohjaaja	Opiskelijan yksilöllinen tukeminen	Ohjaus- ja tukipalvelut	EMOTIONAALINEN
Kuraattori			
Psykologi			
Monialainen yhteistyö			
Koulun ulkopuolinen tuki			
Hyvä ympäristö	Opiskelijan henkilökohtainen kohtaaminen	Vuorovaikutus	TOIMINNALLINEN
Ryhmähenki opiskelijoiden kesken			
Ryhmähenki pienryhmässä			
Opettajan soitto opiskelijan perään			
Opiskelijan patistaminen opinnoissa			
Opettajan kohtaamistaidot			
Laadukas opetus luokkahuoneessa			
Opettajan oma innostus			
Ruoka	Oppilaitoksessa viihtyminen	Fyysinen toimintaympäristö	KOGNITIIVINEN
Välituntiaktiiviteetti			
Siihit tilat			
Urheilumahdollisuus			
Hyvä henki koulussa			
Omaan tahtiin eteneminen	Opiskelijan yksilöllinen opiskelu	Joustavat opetusjärjestelyt	
Työssäoppiminen			
Etäopetus			
Rästäpaja	Erityistarpeiden huomioiminen opintojen suorittamisessa	Erityisopetus	EHEYTTÄVÄ ERITYISOPETUS
Tehtävissä apua			
Kokeiden teossa apua			
Henkilökohtainen tuki			
Keskustelua			
Kohtaaminen			
Rauhallinen tila			
Erityistarpeiden huomioiminen			
Pienryhmässä oleminen			
Omaan tahtiin eteneminen			

Teoriaohjaavan sisällönanalyysin abstrahointi vaiheessa yhdistimme aineistoamme ja teoriaa kouluun kiinnittymisestä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 133). Yhdistimme aineistoperustaiset pääluokat kouluun kiinnittymisen teoriaan. Tutkimuksemme pääluokiksi muodostuivat lopulta joustavat opetusjärjestelyt, ohjaus- ja tukipalvelut, vuorovaikutus, fyysinen toimintaympäristö ja erityisopetus. Tämä nimeäminen tehtiin yksinkertaistamaan ja lyhentämään yläluokkien kuvausta. Nämä koulun tarjoamat tukimuodot ovat tekijöitä, joilla on merkitystä opiskelijan kouluun kiinnittymiselle, ja jotka edistävät opiskelijoiden koulunkäynnin loppuunsaattamista.

6 OPISKELIJOIDEN KOKEMUKSET SAADUSTA TUESTA

Tämän tutkimuksen mukaan koulun opiskelijoille tarjoama tuki opintojen loppuunsaattamiseksi koostuu ohjaus- ja tukipalveluista, vuorovaikutuksesta, fyysisestä toimintaympäristöstä, joustavista opetusjärjestelyistä ja erityisopetuksesta. Erityisopetus on tulosten mukaan tukijärjestelmä, joka kokonaisvaltaisesti ja eheyttävästi mahdollistaa yksilöllisiin tuen tarpeisiin vastaamisen. Tulokset kuvataan edellä mainitussa järjestyksessä. Olemme luokitelleet tuen muodot kouluun kiinnittymisen emotionaalisiiin, toiminnallisiin ja kognitiivisiin tekijöihin sekä kaikki nämä teemat sisällytettiin erityisopetuksen teemaan.

KUVIO 2 Opiskelijoiden kokemukset tarjotusta tuesta

Opiskelijaa pyritään tukemaan oppilaitoksissa monin eri keinoin ja usein tuen ulottuvuudet toimivat päällekkäin ja näin ollen tuen toiminnallisia, emotionaalisia ja kognitiivisia tekijöitä ei voi erottaa toisistaan. Se ei ole edes tarkoituksenmukaista. Samoin myös tutkimuksessamme tehty jako ohjaus- ja tukipalveluihin, vuorovaikutukseen, joustaviin opetusjärjestelyihin, fyysiseen toimintaympäristöön sekä erityisopetukseen sekä näiden vaikutukset ovat rinnakkaisia ja päällekkäisiä, mutta tutkimuksen esittelyn ja aineiston jäsentelyn kannalta koimme tämän kaltaisen jaon tekemisen tarpeelliseksi. Erityisopetus on eheyttävää, koska sen osana huomioidaan kaikki edellä mainitut tuen ulottuvuudet ja sen lisäksi kohdataan opiskelija yksilönä ja vastataan hänen henkilökohtaisiin tuen tarpeisiinsa.

6.1 Kouluun kiinnittymistä edistävät tekijät

Tässä kappaleessa kuvaamme opiskelijoiden kokemuksia kouluun kiinnittymistä edistävästä tekijöistä. Alaluvut on jaettu emotionaalisten, toiminnallisten sekä kognitiivisten tekijöiden mukaan. Opiskelijoiden kokemukset kuvaavat niitä tekijöitä, jotka ovat auttaneet opintojen loppuunsaattamisessa.

6.1.1 Opiskelijoiden kokemukset kouluun kiinnittymisen emotionaalista tekijöistä

Tutkimuksessamme saamistamme vastauksista kouluun kiinnittymisen emotionaalisen ulottuvuuden alle olemme ryhmitelleet opiskelijan yksilöllisen tukemisen ohjaus- ja tukipalveluiden avulla. Ohjaus- ja tukipalveluissa opiskelijoiden emotionaaliset tarpeet pyritään huomioimaan.

Ohjaus- ja tukipalvelut. Ohjaus- ja tukipalvelut tarkoittavat tässä tutkimuksessa opinto-ohjaajaa, kuraattoria, psykologia, monialaista yhteistyötä ja koulun ulkopuolista tukea. Ohjaus- ja tukipalvelut kiinnittävät opiskelijaa emotionaalisesti kouluun, koska tätä kautta opiskelija saa tietoa koulutuksensa mahdollisuuksista sekä voi suunnitella omia uratavoitteitaan. Osa haastateltavista ei tiennyt, mikä olisi ollut heidän haaveammattinsa eivätkä he

olleet varmoja alan sopivuudesta ennen opiskelua. Opiskelijat olivat kuitenkin suurimmalta osin tyytyväisiä koulutukseen ja opintojensa etenemiseen. Haastateltava toi ilmi keskustelutuen tärkeyden ja sitä kautta saadun tuen opintojen etenemiselle.

“Siinä on ollut aika monta ihmistä mukana, että siinä suhteessa on ollut tosi onnekas, et siinä on ollut kuraattori mukana ja sit on ollut oma ryhmänohjaaja ja sitten on ollut erityisopettajaa ja opinto-ohjaajaa, että siinä suhteessa tosi hyvä tilanne. Et tavallaan saanu keskustella useamman ihmisen kanssa ja siihen on annettu tavallaan hyvät valmiudet asian suhteen, et on saanu useammalta ihmiseltä neuvoja ja keskusteluapua ja yhdessä käsitelty sitä asiaa, et miten niitten opintojen kannalta kannattaa tehdä.”
Opiskelija 3

Monialaisen yhteistyön kautta opiskelijat ovat saaneet apua opintoihinsa. Opiskelijat pitivät keskustelua hyvänä tukimuotona, kun se oli pitkäjänteistä, välitöntä, yksilöllistä ja monialaista. Pitkäjänteisyys kertoo siitä, että tukea annettiin tasaisin väliajoin ja opiskelijan kanssa työskentelevät henkilöt olivat ajan tasalla siitä, missä opiskelija tällä hetkellä etenee. Haastateltavat arvostivat monialaista yhteistyötä ja että kuraattori tai opettajat olisivat yhteydessä opiskelijaan mahdollisimman pian, kun opiskelijalla on näkyvissä haasteita opiskeluiden suhteen:

“...siellä oli yks muistaks olikse joku kuraattori, ja jotai se oli ihan mukava ja se tuntui et se halusi ehkä auttaa, mut tota se oli musta vähän myöhäst, koska kyll mä en ollut enää viimeiseen kolmeen kuukauteen käynyt enää koulussa.” Opiskelija 7

Haastateltaville oli tärkeää, että heidän opintonsa suunniteltiin yksilöllisesti. Yksilöllisyys oli tärkeä osa myös keskustelua, koska tällöin opiskelija koki opettajan aidosti kohtaavan hänet. Lisäksi opettajien, kuraattorin ja uraohjaajan välisen viestinnän tulee olla selkeää, jolloin opiskelijat välttyivät väärältä informaatiolta ja saivat tarvitsemansa tiedot oikealta henkilöltä. Uraohjaajan kanssa keskustelut toivat haastateltaville selkeyttä omista tavoitteista. Haastateltavat arvostivat yksilöllistä tukea. Lisäksi haastateltavat kokivat hyvänä sen, että jokaisen opiskelijan yksilölliset tilanteet huomioitiin ja opinnot rakennettiin henkilökohtaiseksi kokonaisuudeksi.

“Se oli hyvä juttu, et ei laiteta kaikkii vaan samaa klönttiin ja mietitää kaikille samaa vaa kaikille erikseen. on tosi paljo keskustelua uraohjaajan kaa ja siel päin tulee sit omat jutut ja mis on ite niinku hyvä sielt saa.” Opiskelija 4

Usealla haastateltavalla oli tulevaisuuden suunnitelmia, kuten työllistyä omalle alalle ja jatkokouluttautua. Tämä luo pohjaa sille, että opiskelija opiskelee itseään eikä opettajia tai oppilaitosta varten. Haastateltavat siis ymmärsivät opintojensa merkityksen heidän henkilökohtaiseen elämäänsä.

“mä oon miettiny sitä, että joko mä teen niin, että mä meen suoraan töihin ja jatkan työelämässä tai sitten mahdollisesti muutama vuosi töissä ja sitten jatkokouluttautuu.”
Opiskelija 3

Tulevaisuuden suunnitelmat ja oman koulutuksen arvostus lisäävät emotionaalista kouluun kiinnittymistä. Uraohjauksen avulla haastateltavat saivat ajatusta omista vahvuuksistaan ja mielenkiinnon kohteistaan sekä tietoa mahdollisista jatkokoulutuspaikoista. Haastateltavat toivat esille suurimmilta osin positiivisia kokemuksia ura- ja ohjauspalveluista ja saatu tuki oli auttanut opiskelijoita.

6.1.2 Opiskelijoiden kokemukset kouluun kiinnittymisen toiminnallisista tekijöistä

Tutkimuksessamme kouluun kiinnittymisen toiminnallisen ulottuvuuden alle olemme ryhmitelleet saamamme vastaukset opiskelijoiden yksilöllistä kohtaamista vuorovaikutuksen keinoin.

Vuorovaikutus. Haastateltavat korostivat vuorovaikutuksen merkitystä opintojen edistämisessä. Vuorovaikutus vaikuttaa vahvasti emotionaaliseen kiinnittymiseen, mutta erityisesti opiskelijoiden toiminnalliseen kouluun kiinnittymiseen. Aineistosta nousi esille vuorovaikutuksen toiminnallisiksi tekijöiksi ryhmähenki opiskelijoiden kesken, ryhmähenki pienryhmässä, opettajien kohtaamistaidot ja opettajan oma innostus. Haastatteluissa opiskelijat kertoivat hyvän ilmapiirin ja ryhmähengen olevan tärkeää oppilaitoksessa viihtymisen kannalta.

“Noo kyllä viihdyn tälleen niinku pienel sanalla, kyllä viihdyn et on hyvii kavereit, hyvii opettajii ja siel on hyvä ilmapiiri kyllä... Sillee et sinne on kiva tulla sinne kouluun et ei oo mitenkää tarvi pakol periaattees mennä et siel on hyvii kavereita ja hyvii opettajii”
Opiskelija 4

Vastauksissa haastateltavat kertoivat koulussa vallitsevasta hyvästä ilmapiiristä. Opiskelupaikasta on mahdollista saada uusia ystäviä, joilla on samanlaiset mielenkiinnon kohteet. Koulu onkin sosiaalinen paikka, jolloin kaverisuhteet saavat opiskelijan tulemaan paikalle. Haastateltavat kertoivat opiskelukaverien ja hyvien opettajien olevan syy osallistua koulun toimintoihin. Yksi haastateltava kuvasi muun muassa hyvää ilmapiiriä rennoksi ja koki, että pienemmässä ryhmässä on helpompi keskustella muiden ihmisten kanssa.

”Se et tääl rästipajassa on ollu kuitenkin sillee tosi rento meno, et tavallaan ku on opiskellu nois isommis ryhmis ni siel ei välttämättä mun kohalla mä en sit hirveesti tutustunu muihin mut sit taas täällä on ollu omasta mielestä ainaki helpompi esimerkiks jutella jollekki tyypeille” Opiskelija 2

Hyvä ilmapiiri vaikutti haastateltavien mukaan siihen, että kouluun oli helpompi tulla. Tämän voidaan katsoa lisäävän oppilaan toiminnallista kiinnostumista. Opiskelijat pitivät hyvää ilmapiiriä vuorovaikutuksen pohjana ja tällöin on esimerkiksi helpompi pyytää opettajalta apua. Haastateltavat toivoivat, että opettaja näkee opiskelijan yksilönä ja haastateltavien mukaan oli tärkeää, että opettajan kanssa voisi keskustella muustakin kuin koulunkäynnistä.

”aina ku juttelee jonku kaa tai jonku opettajan kaa nii se aiheet menee muuallekin kun siihen koulunkäyntiin... jotenki hyvät opettajat näkee muuta ku pelkän oppilaan et näkee enemmän siitä ulkokuorestaki sit” Opiskelija 5

Lisäksi vuorovaikutuksen kautta toiminnalliseen kouluun kiinnittymiseen vaikuttavat juuri opettajuuteen liittyvät tekijät. Näitä ovat muun muassa opettajan ote patistaa opiskelijaa eteenpäin opinnoissa, olla tiiviissä yhteydessä opiskelijaan sekä laadukas opetus luokkahuoneessa. Haastateltavat opiskelijat kuvailivat hyvän opettajan olevan sellainen, joka ymmärtää ja on armollinen, mutta samalla myös tiukka ja auttaa sitä kautta eteenpäin opinnoissa.

”hyvä opettaja on sellanen, joka on armollinen, mutta ymmärtää sen, että opintojen on edettävä.” Opiskelija 3

Hyvän opettajuuden lisäksi aineistosta tuli esille se, kuinka tärkeää opettajan on esimerkiksi soittaa opiskelijan perään, jos hän ei tule paikalle. Yksi haastateltavista kuvasi yksittäisten keskusteluiden ja soittojen olevan ikään kuin herätys, jota tarvitsi opintojen etenemiseksi.

“No varmaan aikalail mun ja (nimi) yksittäiset keskustelut ja soitot, jotenki ne on ollu semmone herätys elämään mikä on aikalaila joo” Opiskelija 5

Haastateltavat arvostivat opettajien kanssa käytyjä keskusteluja ja myös tiukoista keskusteluista erottuva välittäminen koettiin hyväksi. yksi haastateltavista olisi toivonut parempaa yhteydenpitoa sekä kodin ja koulun välistä yhteistyötä. Huoltajien mukaan ottaminen on hyvin tärkeää, jotta alaikäisestä opiskelijasta saadaan mahdollisimman paljon tietoa ja opiskelija saa tarvitsemaansa tukea. Täysi-ikäisten opiskelijoiden kohdalla yhteys vanhempiin perustuu aina opiskelijan vapaaehtoisuuteen.

“Varmaan se et oltais tultu juttelemaan ja soitettu vaikka kotiinkin. Esim. mun vanhemmille, et miksi mä en käy koulussa. Mä aina vain sanoin et tänään ei ole koulua ja et on lomapäivä.” Opiskelija 7

Opiskelijat jopa toivoivat aikaisempaa yhteydenottoa huoltajiin, jolloin pinnaamiseen olisi voitu puuttua. Soittamatta jättäminen näyttäytyi opiskelijoille välinpitämättömyytenä. Haastateltavat arvostivat henkilökohtaista kohtaamista ja välitöntä läsnäoloa.

“Opettajat näyttävät siltä, että olisivat mieluummin jossain muualla. Niitä ei kiinnosta käytkö siellä ja jos lähdet pois tunnilta ja sanot moikka, niin ne ei sano mitään ja jatkaa vaan tuntia.” Opiskelija 7

Opiskelijat arvostivat hyvää vuorovaikutusta niin opettajien kuin toisten oppilaiden välillä. Hyväksyvä ilmapiiri ja siihen panostaminen lisäävät koulussa viihtymistä. Viihtyminen koulussa saa opiskelijan osallistumaan koulun toimintoihin. Haastateltavat arvostivat oppilaitoksen hyvää ilmapiiriä, jossa ei kiusata ja yhdessäolo on läheistä.

“Öö siel on mukavia opettajii, mä oon ollu siel kolme neljä vuot nyt koht joo kolme neljä vuotta niin mä basically tunnen kaikki opettajat sieltä ja ne on mukavii, siel on hyvä ympäristö, ja se on inclusive, no bullying. Sillee niinku normaalia enempä.. Se tuo läheisyyttä siihen olemiseen” Opiskelija 1

Haastattelujen mukaan opiskelijat arvostivat rentoja mutta reippaita ja positiivisia opettajia. Lisäksi opiskelijat toivoivat opettajien näyttävän kiinnostusta siihen, mitä opiskelijoille kuuluu koulun ulkopuolisessa elämässä. Kun opiskelijalle tuli sellainen olo, että opettajaa kiinnostaa miten juuri hänellä menee, niin se lisäsi yhteisöön kuulumisen tunnetta.

“Kun sä juttelet ihmiselle niin et sä voi olla silleen et mua ei kiinnosta yhtään sun elämä. Koulu kestää kuitenkin kolme vuotta ja opettajan pitää pitää hyvät suhteet ja se on hyväksi oppilaillekin.” Opiskelija 7

Vuorovaikutuksen toivottiin olevan välitöntä ja ystävällistä opettajien ja opiskelijan välillä, opettajien kesken sekä oppilaiden kesken. Osan vastaajien mukaan positiiviseen ilmapiiriin oli oppilaitoksessa panostettu ja se näkyi heidän mukaansa myös koulun arjessa.

6.1.3 Opiskelijoiden kokemukset kouluun kiinnittymisen kognitiivisista tekijöistä

Tutkimuksessamme kouluun kiinnittymisen kognitiivisen ulottuvuuden alle olemme ryhmitelleet saamamme vastaukset liittyen oppilaitoksessa viihtymiseen fyysisen toimintaympäristön keinoin ja opiskelijan yksilölliseen opiskeluun joustavien opetusmenetelmien keinoin.

Fyysinen toimintaympäristö. Fyysisellä toimintaympäristöllä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa koulurakennusta, opiskelutiloja, liikuntamahdollisuuksia, välituntiaktiviteettejä ja koulussa tarjottavaa ruokaa sekä koulussa vallitsevaa ilmapiiriä. Siistissä, viihtyisässä ja modernissa koulurakennuksessa on haastateltujen opiskelijoiden mukaan viihtyisää olla. Vastauksissa välittyi tyytyväisyys siisteihin luokkiin, joka tekee opiskelusta miellyttävämpää. Opiskelijoiden vastauksissa korostui hyvän ryhmähengen merkitys. Koulu, jossa on panostettu hyvän ryhmähengen luomiseen, tekee opiskelusta mielekkäämpää. Hyvä ruoka nousi myös vastauksissa esille.

“Mä koen et tääl on ollu hyvä ilmapiiri ja ruoka on ollu hyvää, tääl on ollu mahdollisuuksii liikkua välitunneilla ja näis tiloissa viihtyy.” Opiskelija 2

Fyysiseen ympäristöön satsaaminen vaikuttaa haastateltavien mukaan viihtymiseen ja parantaa näin kouluun kiinnittymistä.

Joustavat opetusjärjestelyt. Joustavilla opetusjärjestelyillä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa tapoja, joilla koulu huomioi opiskelijoiden erilaiset tavat oppia, tunnistaa tuen tarpeen ja huomioi opiskelijan yksilöllisen tilanteen. Vastauksissaan opiskelijat nostivat esille seuraavat tuen muodot: omaan tahtiin

eteneminen, työssäoppiminen, oppisopimus ja etäopetus. Erityisesti omaan tahtiin eteneminen oli opiskelijoille tärkeää.

“.. jollain opettajilla sitten tavallaan ei oo niin yksilöllistä tavallaan se tarjonta siinä suhteessa, että olis saanu sitä tukiopetusta, et se on enemmän ollu sellasta koko luokka painotteista se ohjaus, et ei oo ollu sitä yksilöllisyyttä siinä. Et jotku opettajat on sitten erityisopet ja muut huomioinu sitä asiaa tietysti enemmän.” Opiskelija 3

Haastateltavat kokivat henkilökohtaisen ohjauksen ja tuen tärkeäksi. He arvostivat myös koulun henkilökunnan ratkaisukeskeistä työtettä. Haastatellut ymmärsivät, että pienryhmässä opiskelijat ovat saaneet apua opintojen suorittamiseen ja arvostivat mahdollisuutta suorittaa opintoja näyttöjen kautta.

“ku koulunhan pitää valmistua tavallaan kolmessa vuodessa ja mulla se jäi ihan selkeesti et mä meen neljänteen vuoteen nii se on mun mielestä just (nimi) eli sen opinto-ohjaajan (...) sen kaa juttelee ja sit mä päädyin et mä meen sinne luokalle ja sit viime syksynä tavallaan aloitin siellä ihan kunnolla ja myös hankittiin, aloin tekee jotain pikkuprojektei siel ja just vaan menin töihin töihin jost me alettii ottaa kaikkii näit näyttöi jne” Opiskelija 6

Opintojen suorittaminen yksilöllisesti onnistuu myös esimerkiksi oppisopimuksen tai työssäoppimisen kautta. Opiskelijan vahvuus voi olla tällöin oppiminen tekemisen kautta ja hän onnistuu näin osoittamaan tietonsa ja taitonsa näyttöjen avulla paremmin kuin luokkamuotoisessa opiskelussa. Opiskelijalle voi myös olla tärkeää saada palkkaa opintojensa aikana, joka on mahdollista oppisopimuskoulutuksessa. Oppilaitoksen tehtävänä on auttaa opiskelijaa suorittamaan opinnot sujuvasti. Yksi haastateltava kuvasi oppisopimuksella opiskelemisen olevan helpompaa kuin luokkamuotoinen opiskelu.

“oppisopimuksella töissä nii menee paljo sujuvammin ehkä se tekeminen on mulle se juttu ku se koulunpenkillä oleminen. Se on mahdollistettu tosi hyvin mulle tota nii se on jees kyllä (...) varmaa se tunneilla oleminen ja siel tekeminen mut ku siel saa tehdä nii paljo et ei tarvi vaa istuu ja lukee et siel saa tehdä muutaki siel koulussa ni tota se on kyl hyvä asia et se on mahdollistettu.” Opiskelija 4

Opiskelu oppisopimuksella tarjoaa erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille vaihtoehdon luokkamuotoiselle opiskelulle. Opiskelussa oppisopimuksella on myös se etu, että se avaa näkymiä tulevaisuuteen ja suoran väylän työelämään. Tämä nousi esille myös haastateltavan puheessa.

“Kyl mä meinasin vähä aikaa olla just töissä mis oon oppisopimuksella ja ehk sit jatko opiskeluihin mut pitää kattoo viel mut ois kiva opiskella tota (...) tyyppist alaa et ja syventyy siihen (...) ja muuta” Opiskelija 4

Henkilökohtaisen tuen lisäksi haastateltavat kokivat tärkeäksi sen, että opintojen suorittaminen onnistuu myös etänä. Osa haastateltavista tunsii etäopetuksen helpommaksi tavaksi suorittaa opintoja. Etäopetus voi sopia niille henkilöille, jotka ovat kiinnittyneet kouluun kognitiivisella tasolla, mutta eivät esimerkiksi toiminnallisesti.

“tykkään enemmän tehdä etänä. Mutta sitte siihe varmaa vaikuttaa se, että oon ollu luokkatovereita vanhempi muutaman vuoden. Ja se, että mulla on keskittymisvaikeuksia, niin oon tykänny tehdä enemmän omissa oloissa ja etänä.”
Opiskelija 3

Etäopetus sopii osalle opiskelijoista hyvin ja toisille se ei sovi ollenkaan. Koronaviruspandemia on siirtänyt koulut ja oppilaitokset etäopetukseen. Julkisesti etäopetusta arvostellaan toimimattomaksi toisen asteen ammattioppilaitosten opetusmuotona, mutta osalle etäopetus sopii tutkimuksemme mukaan erittäin hyvin.

6.2 Eheyttävä erityisopetus

Tutkimuksemme mukaan opiskelijat antoivat suuren merkityksen saamalleen erityisopetukselle. Erityisopetus on opiskelijoiden mukaan eheyttävää toimintaa, joka auttaa opintojen edistämässä. Eheyttäväksi erityisopetuksen tekee se, että se yhdistää kaikkia kouluun kiinnittymisen muotoja. Tämän lisäksi erityisopetuksessa vastataan opiskelijoiden henkilökohtaisen tuen tarpeisiin tehokkaasti ja oppilaan kanssa yhteistyössä. Opiskelijat kokivat, että siirryttyään erityisopetukseen he kiinnittyivät paremmin kouluun emotionaalisesti, toiminnallisesti sekä kognitiivisesti. Opiskelijoiden kokemukset erityisestä tuesta ammatillisessa koulutuksessa olivat positiivisia, koska heidän vuorovaikutuksensa opettajiin ja toisiin opiskelijoihin parani, he saivat enemmän yksilöllistä tukea ja ohjausta opintoihin sekä he kokivat kuuluvansa paremmin kouluyhteisöön. Haastateltavat arvostivat sitä, että erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat ja heidän erityistarpeensa huomioitiin.

“..se yksilöllinen tai yksilöllistäminen oikeestaan ettei mikään sellanen tietty valmis kaava vaan se, että huomioidaan se oppilas yksilönä ja sillä ja jollain toisella oppilaalla voi olla hyvin erilaiset tarpeet, et se mikä toimii toisella niin ei välttämättä toimi toisella. Semmonen armollisuus ja sen huomiointi et sillä oppilaalla voi olla jotain tavallaan erityisvaatimuksia siihen, että se pääsee niissä opinnoissa eteenpäin.”
Opiskelija 3

Vastausten mukaan erityisopetuksessa pyritään huomioimaan niin emotionaalisen, toiminnallisen ja kognitiivisen kiinnittymisen ulottuvuudet mutta myös kaikkia niitä keinoja, joiden avulla opiskelijoita pyritään tukemaan opinnoissaan. Tutkimuksessamme näitä keinoja olivat rästäpaja, tehtävissä saatu apu, apu kokeiden teossa, henkilökohtainen tuki, keskustelu, kohtaaminen, rauhallinen tila, erityistarpeiden huomioiminen, pienryhmässä oleminen sekä omaan tahtiin eteneminen.

Rästäpaja. Haastateltujen mukaan oli tärkeää, että koulussa on tietty paikka, josta voi hakea tukea, kun jotkin tehtävät tai kokeet ovat jääneet tekemättä. Rästäpaja koettiin turvalliseksi paikaksi, jossa pystyy kohtaamaan haastavaksi koettuja kursseja, tehtäviä ja kokeita.

“mä sanon, että mikä täällä meidän koulussa on tää rästäpaja ollu nii on tääl käyny porukkaa tekee kokeita ja rästii jääneitä tehtäviä. ..Se et tääl on osaavat opettajat jotka auttaa sua siin ettei sun tarvi yksin niitten asioitten kans painia, et jos sä et välttämättä osaa jotain juttuu ni täältä on saanu aina apua niihin asioihin.” Opiskelija 2

Rästäpajasta opiskelijat saivat tukea ja apua tehtäviin opettajilta ja erityisopettajalta. Opiskelijat saivat myös vertaistukea toisistaan hankalissa tehtävissä ja kurssien suorittamisessa.

Tehtävissä ja kokeiden suorittamisessa apua. Haastateltavat kertoivat arvostavansa heidän erityistarpeidensa huomioimista ja erityisopettajilta sekä muilta ohjaus- ja tukipalveluissa saamiensa tukitoimia. Tukea saaneet opiskelijat arvostavat saamaansa tukea ja ymmärtävät, että ilman niitä haasteista voisi tulla liian haastavia. Haastateltavat ymmärsivät omia erityistarpeitaan, arvostivat saamiaan tukitoimia, tiedostivat opintojen suorittamisen vaativan ponnistelua ja olivat ylpeitä opinnoissa menestymisestään.

“Kyl mä uskon, et semmoset tietynlaiset tukitoimet on elämässä oltava, jos on erityistarpeita. Se et mikä se taho sitten on niin, et onko se tavallaan sieltä jatko-opiskelujen puolesta tavallaan sen koulun kautta vai mitä se sitten vois olla. Mutta

tavallaan se, että on erityistarpeita niin mikään ei tuu niin sanotusti ilmaseks et se vaatii aina tosi paljon ponnistelua ja se et yksin sitä on vaikee sitä vyyhtiä lähtee avaamaan.
 “Opiskelija 3

Haastateltavat kokivat, että tukitoimet ovat välttämättömiä heidän erityistarpeiden vuoksi. Haastateltavat kertoivat, että erityisopettajan luona tehdyt kokeet ovat toimiva tukimuoto, joka edesauttoi opinnoissa etenemistä. Erityisopettajan luona opiskelijat saivat rauhallisen tilan lisäksi kannustusta kokeen tekemiseen omaan tahtiin ilman ryhmä- tai aikapainetta.

“Jotku tyylii kokeet mä oon tehny oisko se jonku erityisopen kaa tai jonku kaa.”
 Opiskelija 6

Yksi haastateltava kuvasi, että erityisopettajan luona tehtävien tekeminen on auttanut myös kurssien läpikäymistä. Erityisopettajalta vastaajat kokivat saavansa yksilöllistä apua hankalien tehtävien ja kurssien kanssa, jolloin opiskelija ymmärtää mitä häneltä tehtävissä kysytään ja mitä häneltä edellytetään kurssin suorittamiseksi.

“Ollaan täällä katottu ton opettajan kanssa et mitä tehtävii teen ja miten se homma sit lähtee etenee.” Opiskelija 2

Jokaiselle opiskelijalle on pohdittava yksilöllisesti parhaat tavat suorittaa esimerkiksi yhteisten aineiden kursseja. Tähän tarvitaan erityispedagogista osaamista ja monialaista yhteistyötä aineenopettajien kanssa. Erityispedagogisen osaamisen ja monialaisen yhteistyön merkitys on korostunut myös koronaviruspandemian aikana. Pandemian aikana erityinen tuki koettiin erityisen tärkeänä. Etäopiskelu tuo omat haasteensa opiskelulle silloin kun se ei ole opiskelijalle itselleen toivottua. Tarjottu tuki koettiin yleisesti ottaen hyvänä ja toimivana, mutta tukiovetusta olisi toivottu lisää.

“Tän koronan aikana on ollu tää etäopiskelu hieman haastavaa, että siinä suhteessa olis ehkä tarvinnu enemmän tukea. ... Mutta sillan, kun on erityistarpeita ja tavallaan muokattu sitä opintosuunnitelmaa, niin kaipaa ehkä enemmän tukea niissä tietyissä oppiaineissa. Että ehkä semmosta tukiovetusta olis kaivannu enemmän” Opiskelija 3

Koronaviruspandemia on siirtänyt monin paikoin opetuksen kouluista ja oppilaitoksista etäopetukseen. Etäopetuksesta kärsiviä opiskelijoita tulee tukea ja tarjota erilaisia mahdollisuuksia saada tukea opintojen suorittamiseksi.

Henkilökohtainen tuki. Henkilökohtainen tuki oli haastateltavien mukaan toimiva tukimuoto. Kun opettajille on oppilaan erityistarpeet selviä, voidaan tehdä henkilökohtainen suunnitelma, joka edesauttaa opiskelua.

“Hojksin hoksin whatever mitä ne nyt onkaan niin niissä me käydään aika paljo hyvi läpi niit mitä on, tää on basically et tää tuntuu ihan samalta et basically täst täs selitän et miten mul menee, mitkä mun mielestä on mun heikkoudet tällä hetkellä, edistyykö mun omasta mielestä ja sit ne vastaa niitten omat mielipiteet siihen ja se tuntuu toimivan tosi hyvin ja jos mä pyydän jotain jeesii nii mua jeesataan tiiätsä” Opiskelija 1

Henkilökohtaisen suunnitelman tekemisen jälkeen opiskelijalle on selvää, keneen opiskelijan tulee ottaa yhteyttä, jos hänelle tulee tarvetta saada tukea opinnoissaan. Pienryhmässä on helpompi saada henkilökohtaista tukea juuri silloin kun sitä tarvitaan.

“Sitten just erityisopettajan kanssa ja oman ryhmänohjaajan kanssa on tehty sitä opintosuunnitelmaa ja sitten on tää HOJKS ollu siinä, että niihin on käytetty hyvin aikaa ja panostettu siihen, että se mielenterveys pysyy hyvänä, vaikka opinnot jatkuis eteenpäin. Et ei oo missään kohtaan tullu sellanen olo, että olis painostettu liikaa ja just saanu hyvin koulun kannalta sitä motivaatioo tavallaan, et on kannustettu jatkamaan, mutta ei oo missään vaiheessa oltu liian päällekkäviä sen suhteen. Tavallaan huomioitu hyvin se, että oppilaan oma jaksaminen on etusijalla.” Opiskelija 3

Henkilökohtainen ja oikea aikainen tuki oli opiskelijoiden mielestä tärkeää. Silloin opiskelijan koulunkäyntikykyä tuetaan ja opinnot edistyvät yksilöllistä tahtia. Kannustaminen ja opiskelijan henkisten voimavarojen huomioiminen sai haastatelluilta kiitosta.

Keskustelu ja kohtaaminen. Haastatellut kertoivat arvostavansa erityisopettajan kanssa käytyjä keskusteluita ja sitä että keskustelut käsittelivät muitakin kuin koulunkäyntiin liittyviä asioita. Haastateltaville oli myös tärkeää, että erityisopettaja pitää aktiivisesti yhteyttä, jos opiskelija ei ollut koulussa.

“Opettaja laittaa viestejä ja sit silloin tällön soittelee ja laittaa emailia, kyselee aina silloin tällön se on aikalailta opettanu tai niinku auttanu mua” Opiskelija 5

Haastateltavat arvostivat hyvän erityisopettajan tapaa kohdata opiskelijat ja keskustella kanssaan. Erityisopettajan tavat antaa opiskelijalle aikaa ja huomiota nousi vastauksissa tärkeiksi ominaisuuksiksi. Keskustelun sävy voi olla tiukka, kunhan siitä välittyy välittäminen.

“Mää sanoisin varmaa aikalailta semmonen ymmärtäväinen, kuuntelee, pitää olla kyl myös tiukka, se on pakko et pitää olla myös tiukka” Opiskelija 5

Erityisopettajat saivat positiivista palautetta haastateltavilta. Erityisopettajien halu auttaa ja patistaa opiskelijoita eteenpäin tuli ilmi useamman haastateltavan vastauksissa. Haastateltavat toivoivat omalta opettajaltaan rennolla otteella kannustamista ja patistamista.

“No sillä on ehkä sellasta rento ote ja sellasta niinku pakonomasta niinku että siinä on sellasta ymmärtämistä tavallaan ... ja sit sillee et kyl sä onnistut mut mitä vähän vaan eri tavalla taas tää asia et ei tarvi mennä niinku muut” Opiskelija 6

Opettajan pakonomainen puhuminen opintojen suorittamisesta ei suoraan auta opiskelijaa edistämään opintojaan. Tämän sijaan haastateltavat kaipasivat ymmärtämistä opiskelijoiden elämäntilanteita kohtaan ja rennompaa otetta. Erityisopettajilta kaivataan siis tsemppaavaa asennetta opiskelijoiden kohtaamiseen sekä opintojen suorittamiseen. Hyvä erityisopettaja onkin helposti lähestyttävä. Erityisopettajan on tärkeää mennä juttelemaan ja auttamaan opiskelijoita omatoimisesti.

“Tulee henkilökohtaisesti auttamaan, jos on joku ja tulee juttelemaan ja kysymään et mitä kuuluu?” Opiskelija 7

Useat haastatelluista kertoivat hyvän erityisopettajan olevan kiinnostunut siitä mitä opiskelijalle kuuluu ja osoittavan kiinnostusta opiskelijan hyvinvointia kohtaan. Opiskelijat nostivat tärkeäksi asiaksi opettajien kohtaamistaidot ja lämpimän vuorovaikutuksen erityisopettajien kanssa.

“No siis määrätietoisuus on aina hyvä, että tavallaan se vaikuttaa aika paljon siihen koko luokan hyvinvointiin, et jos siellä on joku häiriö oppilas niin siihen osataan puuttua ja huomioidaan esim. just se, että kaikkien olis helppo opiskella. Eli semmonen määrätietoisuus ja tietynlainen joustavuus sen suhteen, että ymmärtää eri oppilaita.”
Opiskelija 3

Erityisopettajat koettiin määrätietoisiksi ja oppilaita ymmärtäviksi. Oikeanlainen kohtaaminen häiriötä aiheuttavan opiskelijan kanssa helpottaa koko luokan opiskelua.

Rauhallinen tila. Pienryhmätila koettiin rauhalliseksi paikaksi, jossa pystyy keskittymään paremmin tehtäviin. Erityisopetuksen ryhmäkoko on yleisesti ottaen pienempi, jolloin opiskelijat kokivat fyysisen oppimisympäristön myös rauhallisemmaksi. Tämä auttoi opiskelijoita keskittymään paremmin tehtäviin ja tarvittaessa pyytämään apua.

“No tietenki se säättää enemmän, ku mitä enemmän ihmisii on niinku luokassa, sitä enemmän tulee äänii ja muun muas.” Opiskelija 5

Haastatellut kertoivat, että oppilaitoksessa tulisi olla rauhallisia työskentelytiloja, joissa pystyy työskentelemään erilaisissa kokoonpanoissa. Pienryhmätiloja pitäisi myös jatkossa olla vaikka avoimia oppimisympäristöjä rakennetaan Suomessa kiihtyvällä tahdilla.

Erityistarpeiden huomioiminen. Haastateltavat olivat perillä omista haasteistaan ja erityistarpeistaan. He arvostivat saamaansa tukea ja ymmärsivät tuen merkityksen heidän opintojensa edistämiseksi.

“Sitte itellä tuli noita opiskeluvaikeuksii nii tääl oli tosi, nää niinku ymmärs sen asian ja autto mua ja autto jatkaa opiskelua.” Opiskelija 2

Erityistarpeiden huomioiminen näkyy henkilökohtaisena joustona opintojen etenemisessä. Lisäksi opiskelijoille tehtyjä suunnitelmia on muutettu aina opiskelijan tarpeiden mukaan.

“Oon tosi tyytyväinen varsinkin siihen nähden, että minkä lailla ne on huomioitu oppilaitoksessa, että oon saanu niinkun tosi joustavasti ja hyvin tavallaan, et on muokattu sitä oppisuunnitelmaa omien tarpeiden mukasesti.” Opiskelija 3

Opiskelijan erityistarpeiden ja haasteiden yksilöllinen huomioiminen lisäsi tyytyväisyyttä ja kiinnitti opiskelijan paremmin oppilaitokseen ja omiin opintoihin.

“Hyvä opettaja on oikeestaan huomioi sen sun omat tarpeet ja tietää mis mennään ja just tietää et kaikki ei oo sil samal viivalla, vaikka samalla luokalla ollaan ja samas koulus ollaan ja kaikki on päässy sinne, mut silti kaikki on oikeestaa eri viivalla ni huomioi sen et kaikki on eri viivalla just.” Opiskelija 4

Erityistarpeiden huomioiminen ja opintojen eteneminen haasteista huolimatta parantaa erään haastateltavan mukaan opiskelijoiden henkistä jaksamista ja vähentää heidän kokemaansa ahdistusta ja stressiä.

“Se, että huomaa sen, että oma olo paranee, kun saa niitä haastavia tehtäviä suoritettua ja saa sitä taakkaa purettua niin se vaikuttaa todella paljon siihen stressin määrään ja siihen olo huojentuu huomattavasti, kun huomaa sen, että pääsee niissä vaikeissa tehtävissä eteenpäin.” Opiskelija 3

Erityisopettajan kanssa suoritettut haastavat kurssit ja tehtävät tuovat opiskelijalle huojennuksen tunnetta. Erityisopettajan on myös pyrittävä

muistuttamaan opiskelijoita siitä hyvän olon tunteesta, kun opintoja saa suoritettua.

Pienryhmässä oleminen. Pienryhmässä pystyttiin huomioimaan erityistarpeita paremmin ja opiskelijat pystyivät opiskelemaan paremmin omaan tahtiinsa ja saivat opintojaan edistettyä oman jaksamisensa rajoissa. Erityisopettajan kanssa kursseja pystyttiin suorittamaan yksilöllisemmin. Erityisopetuksessa myös fyysinen oppimisympäristö oli sellainen, johon opiskelijan oli helpompi tulla.

“Siis oon saanu tota kuraattorilta tukea ja sitte mut laitettiin sit ku aloin taas opiskeleen nii mut laitettiin toiseen ryhmään ja sitte mä kävin siellä sen mitä mä pystyin. Sain koko ajan opiskelua eteenpäin mut en sillee kuitenkaa iha kaikkee. Mut sit taas on ollu iso apu tästä pienryhmästä.” Opiskelija 2

Pienryhmässä välitön apu ja tuen saaminen tarvittaessa koettiin hyväksi asiaksi. Lisäksi isommassa ryhmässä oli enemmän häiriötekijöitä, kun taas pienryhmässä opiskelu koettiin rauhallisemmaksi.

“Joo oli se erilaista, se on nii paljo intensiivisempää ja lyhyempää, se on nii säätöä isommas ryhmässä” Opiskelija 5

Kun opiskelijat saivat rauhallisen tilan ja tukea tarpeen tullen edistyivät opinnot tehokkaasti. Erityisopetuksen ryhmässä opiskelijat kokivat, että opettajat ovat ajan tasalla siitä, mitä opiskelijoiden elämässä ja opinnoissa tapahtuu. Lisäksi opiskelijoihin oltiin aktiivisemmin yhteydessä esimerkiksi puheluiden kautta. Opiskelijat kokivat erityisopetuksen olevan yksilöllisempää, jolloin tehtäviä ja kursseja suoritettiin opiskelijan tahtiin.

Omaan tahtiin eteneminen. Haastatellut kertoivat omaan tahtiin etenemisen tärkeäksi ja toimivaksi tuen muodoksi.

“Joo aikailla sitä keskittymistä et sit tietenki ku tehää jotain tehtävää ryhmässä on monia ja kaikki menee eri tahtiin nii siinähan se on ja sit ku sä oot sen erityisopettajan kaa ku olin tekemässä nii mentii vaa sit mun tahtiin” Opiskelija 5

Rauhallisuus ja omaan tahtiin eteneminen sekä avun välitön saaminen korostuivat positiivisina asioina erityisopettajan kanssa pienryhmissä työskenneltäessä.

“Aika paljon kaikkee just mitä mä oon luetellu niinku se psykologi ja tota mä kävin kuraattorilki puhuu joku pari kertaa ja sit mä kävin erityisopella sit mä pääsin tohon (pienryhmään) koska mä en just pysyny mun ryhmän mukana eli sen joka menee sen yleisen tahdin mukaan ja oon niinku saanu tosi paljon” Opiskelija 6

Erilaisen tukimuodot toimivat usein päällekkäin ja samaan aikaan. Monialainen yhteistyö opinto- ja tukipalveluiden sekä erityisopettajan kanssa on oleellista tukea tarvitsevan opiskelijan kannalta. Haastateltavat olivat kiitollisia saamastaan tuesta ja ymmärsivät tuen merkityksellisyyden heidän opintojen loppuunsaattamisen kannalta.

6.3 Tulosten yhteenveto

Haastattelujen perusteella opiskelijat kiinnittyvät kouluun emotionaalisten, toiminnallisten ja kognitiivisten ulottuvuuksien kautta. Opiskelijat kokivat, että näistä ulottuvuuksista huolehditaan parhaiten erityisopetuksen keinoin.

Emotionaalinen kouluun kiinnittyminen tapahtui tutkimuksen mukaan silloin, kun opiskelijoiden yksilölliset tarpeet oli huomioitu ja opinnot oli rakennettu henkilökohtaisiksi kokonaisuuksiksi. Monialainen yhteistyö ohjaus- ja tukipalveluiden ja erityisopettajan kanssa koettiin merkitykselliseksi tukimuodoksi.

Toiminnallinen kouluun kiinnittyminen tapahtui vastausten mukaan, kun oppilaitoksen vuorovaikutukseen satsataan niin opettajien kuin toisten opiskelijoiden välillä. Hyvän ryhmähengen merkitys korostui haastatteluissa. Opettajien kohtaamistaidot opiskelijoiden kanssa ja opettajan oikeanlainen asenne olivat merkityksellisiä toiminnallisen kouluun kiinnittymisen kannalta. Erityisopettajien kohtaamistaitoja keuhuttiin haastatteluissa usein. Hyvä ja toiset hyväksyvä ilmapiiri paransi tutkimuksen mukaan kouluun kiinnittymistä.

Kognitiivinen kouluun kiinnittyminen tapahtui tutkimuksen mukaan, kun oppilaitoksen viihtyvyyteen oli satsattu. Haastatteluissa nousi merkitykselliseksi siistit ja monipuoliset tilat sekä opiskelijan erilaisten oppimisen tapojen huomioiminen ja omaan tahtiin opiskelu. Myös muut

joustavat opetusmenetelmät, kuten etäopetus, työssäoppiminen ja oppisopimuskoulutus olivat haastattelujen mukaan tärkeitä.

Tutkimuksen perusteella erityisopetus koettiin tärkeäksi, koska opiskelijat kokivat, että heidän tarpeisiinsa vastattiin erityisopetuksessa kokonaisvaltaisesti. Erityisopetuksessa annettiin oikeanlaista ja oikea-aikaista tukea, joka vastasi heidän yksilöllisiin tarpeisiinsa ja sitä kautta opiskelijat kokivat kiinnittyvänsä kouluun emotionaalisesti, toiminnallisesti sekä kognitiivisesti.

7 POHDINTA

Tutkimuksemme tarkoituksena oli selvittää toisen asteen ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden kokemuksia oppilaitoksen heille tarjoamasta tuesta opintojen loppuunsaattamiseksi sekä sitä, minkälaisen merkityksen opiskelijat antavat saamalleen erityisopetukselle. Kokemuksia tarkastelimme kouluun kiinnittymisen teoriaan peilaten. Tässä luvussa kuvataan vielä keskeisimpiä tutkimustuloksia ja pohditaan niiden merkitystä. Lopuksi arvioimme eettisiä ja luotettavuuteen liittyviä kysymyksiä ja esitämme jatkotutkimusehdotukset.

7.1 Tulosten tarkastelu

Tutkimuksessamme ammatillisten oppilaitosten toimintaympäristö jakautuu fyysiseen toimintaympäristöön, joustaviin opetusmenetelmiin, ohjaus- ja tukipalveluihin, vuorovaikutukseen ja erityisopetukseen, jossa pyritään vastaamaan edellisten lisäksi myös opiskelijan yksilöllisen tuen tarpeeseen sekä huomioimaan hänen yksilölliset tapansa oppia. Oppilaitokset pyrkivät kiinnittämään opiskelijat oppilaitokseen kehittämällä näitä toimintaympäristön elementtejä mahdollisimman hyvin. Oppilaitokset pyrkivät kehittämään toimintaansa yhteisöllisen ja yksilöllisen oppilashuollon kautta. Yhteisöllisessä oppilashuollossa huomioidaan kaikki oppilaitoksessa opiskelevat opiskelijat ja yksilöllisessä oppilashuollossa huomioidaan tukea tarvitsevat opiskelijat yksilöinä.

Tutkimuksemme mukaan yksilöllinen tuki nousi merkityksellisenä tuen muotona esille yhteisöllisen tuen lisäksi. Laadukas ja yksilöllisesti toteutettu opetus on kaikkien opiskelijoiden etu, joten koulun kehittämät tuen muodot hyödyttävät kaikkia oppilaitoksen opiskelijoita. Kaikkosen (2008, 33) mukaan koulujärjestelmämme pyrkimys on tukea yksilöllisesti jokaista opiskelijaa, mutta varsinkin erityistä tukea tarvitsevia opiskelijoita. Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden opetus toteutetaan usein henkilökohtaisesti suunniteltuna erityisopetuksena.

Opiskelijoiden kokemukset annetusta tuesta. Opettaja-opiskelija vuorovaikutus oli opiskelijoiden kokemusten mukaan tärkeä tekijä opintojen loppuunsaattamiseksi. Fatou & Kubiszewski (2018, 441) kehottavat keskittymään opettajan ja opiskelijan välisten suhteiden parantamiseen. Sen lisäksi, että kaikki opettajat ovat erityisalojensa asiantuntijoita, heidän on pidettävä mielessä, että heidän asemansa liittyy vahvasti opiskelijoiden kiinnittymiseen ja keskeyttämisten ennaltaehkäisyyn.

Emotionaalinen kouluun kiinnittyminen tapahtui tutkimuksen mukaan, kun opiskelijoiden yksilölliset tarpeet huomioitiin ja opinnot rakennettiin henkilökohtaisiksi kokonaisuuksiksi. Monialainen yhteistyö ohjaus- ja tukipalveluiden ja erityisopettajan kanssa koettiin merkitykselliseksi tukimuodoksi. Tutkimuksemme mukaan opiskelijat arvostivat opettajan taitoa kohdata heidät yksilönä. Opiskelijat kokivat, että opettaja voi olla armollinen ja ymmärtäväinen, mutta kaipasivat opettajalta myös suoraa ja tiukkaa palautetta silloin, kun siihen on aihetta. Tätä kautta opettajat auttoivat opiskelijoita opintojen edistämässä. Myös Wangin ja Ecclesin (2012) tutkimuksen mukaan opettajien antama tuki oli yhteydessä koulun yhteisten sääntöjen noudattamiseen, koulussa tapahtuvan oppimisen arvostamiseen sekä kouluun kuulumisen tunteeseen. Myös Ulmasen (2017, 61) tutkimuksen mukaan positiiviset suhteet opettajiin vahvistavat opiskelijan myönteistä asennoitumista opiskeluun.

Kognitiivinen kouluun kiinnittyminen tapahtui tutkimuksen mukaan, kun oppilaitoksen viihtyvyyteen oli panostettu. Vastauksissa nousi merkitykselliseksi siistit ja monipuoliset tilat sekä opiskelijan erilaisten oppimisen tapojen huomioiminen ja omaan tahtiin opiskelu. Myös muut joustavat opetusmenetelmät, kuten etäopetus, työssäoppiminen ja oppisopimuskoulutus olivat vastausten mukaan tärkeitä. Joustavilla opetusmenetelmillä eli etäopetuksella, työssäoppimisella, oppisopimuskoulutuksella sekä osaamisen tunnistamisella ja tunnustamisella pyrittiin vastaamaan opiskelijoiden yksilöllisiin tarpeisiin. Joustavien

opetusmenetelmien on tarkoitus lisätä opiskelijoiden osallisuutta ja kouluun kiinnittymistä. Tulos on yhdenmukainen Soinnun ym. (2012) tutkimustulosten kanssa. Myös Nguyen, Cannatan ja Millerin (2018) sekä Parkkilan ym. (2018) tulkinnat ovat yhdensuuntaisia tämän tutkimuksen tulosten suhteen. Kognitiiviseen kouluun kiinnittymiseen vaikuttaa opiskelijoiden kokema hyvinvointi (Parkkila ym. 2018) ja tutkimuksemme mukaan opiskelijat kokivat, että annettu ja saatu tuki edesauttoi myös heidän hyvinvointiaan. Opiskelijavuorovaikutuksen lisäksi myös opettajien mukanaolo ja läheisyys sekä tuki ovat merkityksellisiä opiskelijoiden aktiivisen opiskeluun osallistumisen kannalta. Tulos on yhdenmukainen Pietarisen ym. (2014, 49) tutkimuksen kanssa, jonka mukaan opiskelijoiden kognitiivinen kiinnittyminen riippuu suuresti vuorovaikutuksen laadusta.

Toiminnallinen kouluun kiinnittyminen tapahtui tutkimuksen mukaan, kun oppilaitoksen vuorovaikutukseen panostetaan niin opettajien kuin toisten opiskelijoiden välillä. Hyvän ryhmähengen merkitys korostui haastatteluissa. Opettajien kohtaamistaidot opiskelijoiden kanssa ja opettajan oikeanlainen asenne olivat merkityksellisiä toiminnallisen kouluun kiinnittymisen kannalta. Erityisopettajien kohtaamistaitoja keuhuttiin vastauksissa yleisesti. Hyvä ja toiset hyväksyvä ilmapiiri paransi tutkimuksen mukaan kouluun kiinnittymistä. Aikaisemmat tutkimukset ovat saaneet samankaltaisia tuloksia, muun muassa Leen (2012, 336) ja Virtanen ym. (2015, 8) tutkimusten mukaan positiiviset, lämpimät suhteet opettajiin lisäävät oletettavasti opiskelijoiden toiminnallista kiinnittymistä kouluun.

Opiskelijoiden antama merkitys erityisopetukselle. Tutkimuksemme mukaan erityisellä tuella ammatillisessa koulutuksessa on eheyttävä vaikutus, joka yhdistää kaikkia kouluun kiinnittymisen muotoja. Taulukko 4 kokoaa yhteen niitä merkityksiä, joita opiskelijat antoivat erityisopetukselle.

Taulukko 4. Eheyttävän erityisopetuksen merkitykset opiskelijoille.

EHEYTTÄVÄ ERITYISOPETUS	Opiskelijoiden antamat merkitykset
Rästitäjä	
Tehtävissä ja kokeiden teossa apua	opettajan myönteinen suhtautuminen opiskelijaan
Rauhallinen tila	oikeanlainen ja oikea aikainen tuki
Henkilökohtainen tuki	→ tarpeisiin vastaaminen
Keskustelu ja kohtaaminen	vuorovaikutuksen paraneminen/laadukkuus
Erityistarpeiden huomiointi	kouluun/ryhmään kuulumisen tunne
Pienryhmässä oleminen	
Omaan tahtiin eteneminen	

Tutkimuksen mukaan erityisopetus koettiin tärkeäksi, koska opiskelijat kokivat, että heidän tarpeisiinsa vastataan erityisopetuksessa kokonaisvaltaisesti. Erityisopetuksessa annetaan oikeanlaista ja oikea-aikaista tukea, joka vastaa opiskelijoiden yksilöllisiin tarpeisiinsa.

Erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat voivat olla ammatillisessa koulutuksessa niitä, jotka eivät käy koulussa ja kouluun kiinnittyminen on heikkoa. Tutkimuksemme mukaan erityisopetus pyrkii vastaamaan opiskelijoiden tuen tarpeeseen, kiinnittämään opiskelijoita kouluun ja lisäämään kouluun kuulumisen tunnetta. Myös Soinnun ym. (2017, 81) mukaan positiivisesti kouluun kiinnittynyt opiskelija suhtautuu myönteisesti koulun arvoihin, ihmisiin, tavoitteisiin ja on kiinnostunut oppisisällöistä. Sen sijaan opiskelijat, jotka ovat kiinnittyneet oppilaitokseen heikosti eivät osallistu koulun toimintoihin aktiivisesti eivätkä koe kouluun kuulumisen tunnetta. Lisäksi Nguyen, Cannata & Miller (2018) tutkimuksen tulokset korostivat opettajien tuen merkitystä opiskelijoiden aktiivista osallistumista edistävänä tekijänä. Niemen (2015, 70) tutkimuksen mukaan tavanomaisen tuntuiset tukijärjestelyt olivat niitä, jotka eivät tuottaneet ristiriitaa opiskeluun panostamisen ja opiskelijakulttuurin kuulumisen tunteen välillä.

Tutkimuksemme mukaan erityisopettajat pystyvät huomioimaan opiskelijan yksilölliset tavat oppia, ymmärtävät opiskelijan aikaisempaa

kokemusmaailmaa ja kohtaavat opiskelijan yksilönä. Erityisopetuksessa vuorovaikutus paranee ja erityisopettajat ovat esimerkiksi opiskelijoihin aktiivisemmin yhteydessä. Erityisopetuksesta erityisen yleisopetukseen nähden tekee tapa, jolla opiskelija kohdataan ja miten häneen suhtaudutaan. Näitä ovat esimerkiksi tavat, miten opiskelijalle puhutaan ja miten hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa vastataan. Erityisopetus on tukea opiskelijan oppimisvaikeuksiin, opiskelun vaikeuksiin, opiskelijan tilanteen ymmärtämistä, riittävän ajan ja rauhallisen tilan tarjoamista, yksilön erilaisuuden suvaitsemista ja ennen kaikkea opiskelijan laadukkaan kohtaamisen merkityksen ymmärtämistä. Tulokset ovat yhteneväisiä Parkkilan ym. (2018, 8, 48) tutkimuksen kanssa, jonka mukaan opiskelijan onnistumisen kehälle tarvittavia tekijöitä ovat opettajan uskallus tarttua opiskelijan tilanteeseen, yhdessä eteenpäin meneminen, verkoston yhteinen käsitys ja toiminta sekä opettajan vastuu vuorovaikutuksesta.

7.2 Johtopäätökset

Elokuussa 2021 voimaan tuleva oppivelvollisuuden pidentäminen koskemaan täysi-ikäisiä asettaa toisen asteen koulutuksen järjestäjille sekä muille yhteiskunnan tukipalveluille huomattavia haasteita. Tämä huomioiden viime vuosina koulutussektoriin kohdistuneet leikkaukset ja säästötoimenpiteet asettavat kysymyksiä toisen asteen koulutuksen resurssien riittävydestä. Erityisopetus on tässä kohdin hyvin merkittävässä asemassa, kun huolehditaan syrjäytymisvaarassa olevien nuorten hyvinvoinnista ja oppivelvollisuuden suorittamisesta asetettujen vaatimusten mukaisesti myös toisen asteen opinnoissa.

Toisen asteen opinnoissa erityisopettajan ja ohjaus- ja tukipalveluiden yhteistyö ja tietojen siirtämisen onnistuminen opettajien välillä korostuu, koska nimettyjen ryhmänohjaajien päivittäinen osallistuminen opiskelijan opintoihin on peruskoulua vähäisempää ja ohjaajat tuntevat opiskelijat pinnallisemmin. Onkin erityisen tärkeää, että opintojen nivelvaiheessa ammatillisen koulutuksen erityisopettajille siirtyy nykyistä paremmin opiskelijan kouluhistoriasta kaikki merkityksellinen tieto, jotta ammatillinen erityisopetus osataan suunnitella,

kohdistaa ja toteuttaa tehokkaasti. Näin pystytään ennaltaehkäisemään heti opintojen alusta niitä haasteita, joita peruskoulusta toiselle asteelle siirryttäessä usein koetaan.

Työrauhaa edistävä ilmapiiri ja rauhallinen sekä viihtyisä ympäristö korostuvat ammatillisissa oppilaitoksissa erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden kohdalla. Kun opiskelijalla on erityistarpeita, niin rauhallinen, turvallinen ja tuttu luokkatila on onnistuneen opiskelun edellytys. Kun opiskelija tietää luokan, johon saapua ja kohtaa siellä tutun opettajan, madaltuu kynnyksellä kouluun, vaikka opiskelijalla olisikin kouluun kiinnittymisen haasteita. Vastakohtana tälle on avoimet, rauhattomat ja jatkuvasti vaihtuvat opetustilat sekä opettajat. Avoimet oppimisympäristöt muodostavat kokemuksemme mukaan haasteen erityisopetuksen näkökulmasta.

Avoimissa oppimisympäristöissä on omat haasteensa puhuttaessa henkilöistä, joilla on haasteita keskittymisen kanssa. Oppilaitoksia suunniteltaessa tulisi ottaa huomioon myös perinteisten luokkahuoneiden tarpeellisuus erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden kannalta. Oma rauhallinen tila on monelle opiskelijalle hyvin tärkeä.

Opintojen vaivattoman alkamisen ja kouluun kiinnittymisen kannalta on erittäin tärkeää huomioida tuen tarpeen selvittely mahdollisimman aikaisin opintojen alussa. Tämän takia on tärkeää luoda heti luottamuksellinen suhde opiskelijan ja opettajan välillä. Vertaissuhteiden merkitys opintoihin kiinnittymisen kannalta on huomioitava oppilaitoksen toimesta. Hyvästä ryhmäytymisestä tulee huolehtia heti alusta alkaen. Ryhmäytyminen on jatkuva prosessi ja tätä työtä oppilaitosten ja opettajien on syytä jatkaa koko opintojen ajan. Ulkopuolisuuden ja kuulumattomuuden tunne sekä riittämätön tuki estää opiskelijaa kiinnittymästä oppilaitokseen ja opintoihinsa.

Erityisopetuksella on ollut tutkimuksemme mukaan suuri merkitys opiskelijoille opintojensa loppuunsaattamisessa. Henkilökohtainen kohtaaminen ja tuki, riittävät ohjaus- ja tukipalvelut sekä opiskelijan tilannetta ymmärtävä erityisopettaja kannattelee opiskelijoita haastavissa tilanteissa. Riittävä erityinen

tuki kiinnittää opiskelijan opintoihinsa ja auttaa ponnistelemaan eteenpäin opinnoissa ja elämässä.

Oppilaitoksen yhteisöllisessä ja yksilöllisessä oppilashuollossa pyritään kiinnittämään heikosti kouluun kiinnittynyt opiskelija takaisin kouluun. Yhteisöllisen oppilashuollon tarkoitus on yleisellä tasolla luoda viihtyisä ja turvallinen oppimisympäristö. Yksilöllisen oppilashuollon tarkoituksena on keskittyä yhteen opiskelijaan, jolloin opiskelijan osaamista ja minäkuvaa pyritään parantamaan sekä työtaakkaa helpottamaan tarpeen mukaan. Usein on opiskelijan edun mukaista, kun huoltajat otetaan mukaan yhteistyöhön. Oppilaitoksessa luokanvalvojan, erityisopettajan ja oppilashuoltoryhmän yhteistyön tulee olla sujuvaa, jotta tukea pystytään suunnittelemaan ja toteuttamaan tehokkaasti opiskelijan edun mukaisesti.

Toisen asteen ammatillisten oppilaitosten erityisopetusta tulee kehittää valtakunnallisesti. Tuen tulee olla opiskelijalle kokonaisvaltaista ja yksilöllistä sekä oikea-aikaista. Ammatillisissa oppilaitoksissa pystytään vastaamaan erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden riittävästä tuesta, mutta resurssien riittävyys tulee taata myös oppivelvollisuusiän pidentyessä, sillä uudistus tulee lisäämään resurssien tarvetta.

Tukea tarvitsevat opiskelijat tarvitsevat tässä muuttuvassa koulumaailmassa edelleen ohjausta, tukea ja erityisopetusta. Opiskelijoiden itseohjautuvuuden vaatimusten lisääntyessä oppilaitosten tulee ottaa paremmin huomioon ne oppilaat, jotka eivät pysty itsenäiseen ja omatoimiseen työskentelyyn. Tutkimuksemme mukaan erityisopetuksessa pystytään tarjoamaan opiskelijoille sellaista tukea, jota ei laadukas yleisopetus pysty tuottamaan.

7.3 Eettiset ratkaisut ja luotettavuus

Olemme osa tiedeyhteisöä ja tutkijoina tehtävämme on tiedostaa tutkimusetiikkaan liittyvät kysymykset sekä eettiseen ennakkoarviointiin liittyvät ohjeet ja suositukset. Tässä pro gradu -tutkimuksessa olemme ottaneet huomioon Tutkimuseettisen neuvottelukunnan antamat yleiset eettiset

periaatteet ja noudattaneet niitä. (TENK 2019, 5.) Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeiden perustana on myös taata tutkimuksen luotettavuus ja uskottavuus (Kuula 2011, 26).

Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu, että tutkimusta tehdessä noudatetaan tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja. Tämä tarkoittaa muun muassa rehellisyyttä, tarkkuutta ja yleistä huolellisuutta tutkimustyössä. Tutkijoina olemme soveltaneet eettisesti kestäviä aineistonhankinta-, arviointi- ja tutkimusmenetelmiä ja olemme avoimia tutkimuksemme tuloksista. Olemme tutkimuksessamme ottaneet asianmukaisella tavalla huomioon muiden tutkijoiden työn ja saavutukset. Olemme pyrkineet huolellisuuteen ja yksityiskohtaisuuteen tutkimuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja raportoinnissa. Olemme tutkijoiden kesken jakaneet vastuita ja velvollisuuksia sekä olemme määritelleet aineistojen säilyttämiseen liittyvät kysymykset. (Kuula 2011, 26.)

Tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä käytettiin haastatteluja. Eettisissä periaatteissa painottaa haastateltavan itsemääräämisoikeutta. Tämä tarkoittaa sitä, että haastateltava voi itse päättää haastatteluun osallistumisesta sekä siitä, haluaako hän vastata esitettäviin kysymyksiin. Haastatteluun osallistumisen vapaaehtoisuus on tärkeää varmistaa haastatteluissa, joissa haastatellaan oppilaita tai opiskelijoita. (Ranta & Kuula-Luumi 2017, 357.) Haastatteluun osallistuminen perustui vapaaehtoisuuden periaatteeseen sekä suostumukseen. Tutkimushenkilöt olivat täyttäneet suostumuslomakkeen (liite 2) ennen haastattelun alkua, jonka lisäksi painotettiin sitä, että haastatteluun osallistumisen voi keskeyttää missä vaiheessa tahansa. Haastatteluihin osallistuneet informantit olivat kaikki täysi-ikäisiä.

Tutkimushenkilöiden henkilötietoja ja yksityisyyttä suojellaan. Olemme pyrkineet toiminnallamme tutkimuksen ja aineiston käsittelyn aikana takaamaan, että tutkimushenkilöt eivät ole tunnistettavissa. Henkilötiedoista keräämme aineistoon ainoastaan informantin ääntä äänitteelle, joka puretaan litteroinnin avulla kirjoitetuksi tekstiksi. Nimesimme nauhoitteet haastateltavan numeron mukaan. Litteroimme nauhoitteet mahdollisimman täydellisesti ja

johdonmukaisesti. Käytimme peruslitterointia, jolloin jätimme litteraatteihin puhekielen ominaisia elementtejä, mutta poistimme turhia täytesanoja, joka helpotti luettavuutta. Teimme litteraattien anonymisoinnin, jossa poistimme myös kolmansien osapuolien tunnistetiedot. Nauhoitteet säilytämme vain tarpeellisen ajan ja tuhoamme äänitteet asianmukaisesti. Tutkimuksessa henkilötietoja käsitellään suunnitelmallisesti, vastuullisesti sekä lainmukaisesti. Noudatamme lainsäädännön lisäksi Jyväskylän yliopiston tietosuojaohteita. (TENK 2019, 11.) Sitaateista on osittain peitetty tietoja, jotka saattaisivat yhdistää haastateltavan tiettyyn oppilaitokseen tai koulutuslinjaan.

Laadullisessa tutkimuksessa ja erityisesti haastattelututkimuksessa on tärkeämpää aineiston sisällöllinen laajuus, kuin aineiston haastattelujen määrä (Vilka 2021, 104, 121). Lähdimme tekemään pro gradu -tutkielmaa koronaviruspandemian aikana. Otimme yhteyttä useiden eri oppilaitosten erityisopettajiin mahdollisten haastateltavien saamiseksi. Nopeasti huomasimme sopivien haastateltavien osallistumisen tutkimukseen olevan haasteellinen tehtävä. Useat etukäteen sovitut haastattelut peruuntuivat haastateltavien toimesta ilman erillistä ilmoitusta. Sovittuja haastatteluja oli huomattavasti enemmän, mutta syystä tai toisesta opiskelijat eivät saapuneet sovittuun paikkaan sovittuna aikana eivätkä enää vastanneet yhteydenottoihin. Toisen asteen ammatillisten oppilaitosten siirtyminen osittaiseen tai kokonaan etäopetukseen heikensi puolestaan opiskelijoiden osallistumista tutkimukseen entisestään. Lopulta saimme seitsemän haastattelua, mikä on hyvä määrä laadullisen tutkimuksen tekoon. Kuitenkin aineistojen laajuus (39 sivua) oli suppea. Sisällöltään aineistojen laatu oli hyvä ja saimme riittävän aineiston tutkimuksen loppuunsaattamiseksi.

Haastateltavien vähäinen määrä ja aineiston suppeus heikentää pro gradu -tutkielmamme luotettavuutta ja yleistettävyyttä. Tutkimuksemme on laadullinen, jolloin emme pyri yleistettävyyteen, vaan pikemmin ajatusmallien kyseenalaistamiseen ja ilmiön selittämiseen. Tämä antaa tällöin tilaa ajatella toisin tuttuja ilmiöitä. Nämä tavoitteet olemme pystyneet saavuttamaan aineiston suppeudesta huolimatta. (Vitka 2021, 121.) Tutkimuksemme

tavoitteena oli tarkastella toisen asteen ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden kokemuksia oppilaitoksen heille tarjoamasta tuesta opintojen loppuunsaattamiseksi ja selvittää, minkälaisen merkityksen opiskelijat antoivat saamalleen erityisopetukselle. Opiskelijat kokivat erityisopetussiirrot pienryhmään merkityksellisenä tukimuotona, joka eroaa integraatio/inkluisio ajatuksesta. Tutkimuksemme mukaan opiskelijat kokivat erityisopettajalta pienryhmässä saamansa tuen hyödylliseksi, monipuoliseksi ja merkitykselliseksi tukimuodoksi opintojen loppuunsaattamiseksi.

Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että tutkija tuntee tutkittavan kohderyhmän, kulttuurin ja toimintaympäristön. Tämä on tärkeää siksi, että tutkittavien käsitykset ja kokemukset ovat sidonnaisia aikaan ja kulttuuriin. Jos taas tutkijoiden tuntemus kohderyhmästä, kulttuurista ja tilanteesta on heikkoa, tulkintoihin saattaa jäädä aukkoja tai vääristää tutkittavan kuvausta. (Vilka 2021, 104–105.) Tutkijoina meillä molemmilla on hyvät teoreettiset lähtökohdat kohderyhmän, kulttuurin ja toimintaympäristön ymmärtämiseen. Ymmärrämme tutkijoina, että tutkittavien käsitykset ja kokemukset ovat kulttuuri- ja aikasidonnaisia, joka lisää tutkimuksen luotettavuutta. Olemme molemmat kiinnostuneet työskentelystä ammatillisen koulutuksen puolella ja molemmilla on kokemusta toisen asteen koulutuksesta opettajan näkökulmasta. Lauri on työskennellyt toisen asteen ammatillisessa oppilaitoksessa erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden kanssa kolme lukuvuotta ja silloin erityisen tuen käytännöt tulivat tutuiksi. Laura on tehnyt harjoittelunsa ammatillisen koulutuksen puolella. Tutkimuksemme aikana olemme olleet yhteydessä ammatillisten oppilaitosten erityisopettajiin ja kysyneet heidän mielipiteitään tarpeen vaatiessa. Lisäksi tulkintojen luotettavuuteen vaikuttaa, että olemme pystyneet keskustelemaan tulkinnoista yhdessä, jolloin riski vääriin tulkintoihin vähenee.

7.4 Jatkotutkimusaiheet ja käytännön sovellukset

Tämä tutkimus antaa hyvän lähtökohdan erilaisille jatkotutkimuksille. Ensinnäkin opiskelijoiden saaman tuen laadun ja määrän valtakunnallinen

tutkiminen koko toisella asteella olisi tärkeä tutkimuksen aihe. Näin voisimme vertailla niin valtakunnallisia kuin ammatillisen ja lukiokoulutuksen välisiä eroja ja yhtäläisyyksiä. Tutkimuotojen ja erityisopettajien koulutuksen kehittämisen kannalta tärkeää olisi tutkia laajemmin ja valtakunnallisesti opiskelijoiden kokemuksia saamastaan tuesta. Tähän sopisi esimerkiksi kvantitatiivinen tutkimus, jonka kysymyspatteristossa voisi hyödyntää tämän tutkimuksen tuloksia ja niiden yhteyttä kouluun kiinnittymiseen.

LÄHTEET

- Appleton, J. J., Christenson, S. L. & Furlong, M. J. 2008. Student engagement with school: Critical conceptual and methodological issues of the construct. *Psychology in the Schools*, 45(5), pp. 369-386.
<https://doi.org/10.1002/pits.20303> (Luettu 10.1.2021)
- Björn, P., Savolainen, H., & Jahnukainen, M. 2017. Oppimisen ja koulunkäynnin tuki - erityisopetusta, ohjausta ja suunnitelmallista yhteistyötä Teoksessa Puukari, S., Lappalainen, K., Kuorelahti, M. & Alila, S. (toim.) Ohjaus ja erityisopetus oppijoiden tukena. PS-kustannus, 47-63.
- Eccles, J. S., Midgley, C., Wigfield, A., Buchanan, C. M., Reuman, D., Flanagan, C. & Mac Iver, D. 1993. Development during adolescence: The impact of stage-environment fit on young adolescents' experiences in schools and in families. *The American Psychologist*, 48(2), 90.
<https://doi.org/10.1037/0003-066X.48.2.90> (Luettu 10.3.2021)
- Elffers, L., Oort, F. J. & Karsten, S. 2012. Making the connection: The role of social and academic school experiences in students' emotional engagement with school in post-secondary vocational education. *Learning and individual differences*, 22(2), pp. 242-250.
<https://doi.org/10.1016/j.lindif.2011.08.005> (Luettu 11.1.2021)
- Fatou, N. & Kubiszewski, V. 2018. Are perceived school climate dimensions predictive of students' engagement? *Social Psychology of Education*, 21(2), pp. 427-446.
<https://doi.org/10.1007/s11218-017-9422-x> (Luettu 16.2.2021)
- Finn, J. D. 1989. Withdrawing From School. *Review of educational research*, 59(2), 117-142.
<https://doi.org/10.3102/00346543059002117> (Luettu 1.3.2021)
- Finn, J. D. 1993. *School Engagement & Students at Risk*.
<https://eric.ed.gov/?id=ED362322> (Luettu 1.3.2021)
- Gordon, T. 2006. *Toimiva koulu*. Helsinki: LK-KIRJAT

- Hakkarainen, A. M., Holopainen, L. K. & Savolainen, H. K. 2015. A Five-Year Follow-Up on the Role of Educational Support in Preventing Dropout From Upper Secondary Education in Finland. *Journal of learning disabilities*, 48(4), 408-421.
<https://doi.org/10.1177/0022219413507603> (Luettu 9.2.2021)
- Helsingin Sanomat 7.2.2021 Pääkirjoitus: Ammatillinen Koulutus keskeytyy liian usein.
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000007786812.html>
 (Luettu 10.2.2021)
- Hirvonen, M. 2006. Ammattikouluista avoimiin oppimisympäristöihin - ammatillisen erityisopettajan työ muutoksessa. Jyväskylän ammattikoulun julkaisuja.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/20576/JAMKJULKAISUJA642006_web.pdf?sequence=3&isAllowed=y (Luettu 6.3.2021)
- Hospel, V., Galand, B. & Janosz, M. 2016. Multidimensionality of behavioural engagement: Empirical support and implications. *International journal of educational research*, 77(C), 37-49.
<https://doi.org/10.1016/j.ijer.2016.02.007> (Luettu 9.3.2021)
- Jahnukainen, M. 1997 Erityistä tukea tarvitsevien nuorten transiitio peruskoulusta jatkokoulutukseen ja työelämään. Teoksessa Ruoho, K. ja Ihatsu, M. (toim.) Kasvatuksellisia ja koulutuksellisia katsauksia nuorten syrjäytymiseen. Helsinki: Nuora:n julkaisuja, 47-55
https://issuu.com/tietoanuorista/docs/kasvatuksellisia_ja_kuntoutusellis (Luettu 10.3.2021)
- Jauhola, L. & Miettinen, K. (2012). Selvitys ammatillisesta erityisopetuksesta: Opiskelijoille suunnattujen tukitoimien sekä erityisopetuksen toteuttaminen yleisissä ammatillisissa oppilaitoksissa. Opetushallitus.
- Jimerson, S. R., Campos, E., & Greif, J. L. 2003. Toward an understanding of definitions and measures of school engagement and related terms. *The California School Psychologist*, 8(1), 7-27.

- Kaikkonen, L. 2008. Ammatillinen opettaja erilaisten oppijoiden ohjaajana. Teoksessa Honkanen, E., Kaikkonen, L. ja Kotila, H. (toim.) Näkökulmia ammatilliseen erityisopetukseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy, 47-61
- Kaikkonen, L. 2008. Yksilöllisen oppimisen ja erityisopetuksen lähtökohtia ammatillisessa koulutuksessa. Teoksessa Honkanen, E., Kaikkonen, L. ja Kotila, H. (toim.) Näkökulmia ammatilliseen erityisopetukseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy, 28-46
- Kiviniemi, K. 2005. Oppisisällöt ja oppimiskokemukset verkko-oppimisympäristön suunnittelun lähtökohtina. Teoksessa Luoto, I ja Leppisaari, I. (toim.) Kasvamassa verkko-opettajuuteen. Kokkola: Chydenius-instituutti - Kokkolan yliopistokeskus ja Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu, 21-36.
- Komonen, K. 1997 Erilaiset opintiet. Teoksessa Ruoho, K. ja Ihatsu, M. (toim.) Kasvatuksellisia ja koulutuksellisia katsauksia nuorten syrjäytymiseen. Helsinki: Nuora:n julkaisuja, 91-102
- https://issuu.com/tietoanuorista/docs/kasvatuksellisia_ja_kuntoutuksellis (Luettu 10.3.2021)
- Koskela, T. 2017. Opiskeluhoito osana kouluyhteisön toimintakulttuuria. Teoksessa Puukari, S., Lappalainen, K. ja Kuorelahti, M. (toim.) Ohjaus ja erityisopetus oppijoiden tukena. Jyväskylä: PS-kustannus, 279-294.
- Kuorelahti, M., Lappalainen, K. ja Puukari, S. 2017. Suuntaviittoa erityisopetuksen ja ohjauksen yhteistyöhön. Teoksessa Puukari, S., Lappalainen, K. ja Kuorelahti, M. (toim.) Ohjaus ja erityisopetus oppijoiden tukena. Jyväskylä: PS-kustannus, 323-327.
- Kuula, A. (2011). Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys (2. uud. p.). Vastapaino. E-kirja
- Käyhkö, J. (2018). Erityisen tuen toimintaprosessien nykytila ja kehittäminen suomalaisessa oppisopimuskoulutuksessa. Lappeenranta University of Technology.

- Lee, J. 2012. The effects of the teacher–student relationship and academic press on student engagement and academic performance. *International journal of educational research*, 53, 330-340.
<https://doi.org/10.1016/j.ijer.2012.04.006> (Luettu 10.3.2021)
- Maastrichtin Yliopisto 2021. The importance of student engagement.
<https://www.maastrichtuniversity.nl/importance-student-engagement>
 (Luettu 24.2.2021)
- Mattila, K-P. 2008. Arvostava kohtaaminen. Jyväskylä: PS-kustannus
- Miettinen, K. 2008. Opetussuunnitelmat ja erityisopetus ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa: Asiakirja- ja kyselytutkimus opetussuunnitelman perusteiden mukaisesta ammatillisesta erityisopetuksesta. Tampere University Press: Taju [jakaja].
- Mäkihonko, M., Hakkarainen, A. & Holopainen, L. 2017. Oppimisvaikeuksien opiskelijan yksilöllinen ohjaaminen ja tukeminen opintojen aikana. Teoksessa Puukari, S., Lappalainen, K. & Kuorelahti, M. (toim.) Ohjaus ja erityisopetus oppijoiden tukena. Jyväskylä: PS-kustannus, 67-83.
- Määttä, S., Kiiveri, L. ja Kairaluoma, L. 2011. Motivoimaa-hanke ammatillisen nuorisoasteen koulutuksessa. *NMI-bulletin*. Vol. 21, No. 2. Niilo Mäki -säätiö.
- Nguyen, T. D., Cannata, M. & Miller, J. 2018. Understanding student behavioral engagement: Importance of student interaction with peers and teachers. *The Journal of educational research* (Washington, D.C.), 111(2), pp. 163-174.
- Niemi, A. 2015. Erityisiä koulutuspolkuja?: Tutkimus erityisopetuksen käytännöistä peruskoulun jälkeen. Helsinki: Helsingin yliopisto, käyttäytymistieteellinen tiedekunta
- Nikkilä, M. 2013. Avaimet työelämään. Veltor.
- Nykänen, S., Risku, M. ja Puukari, S. 2017. Monialainen yhteistyö tukea tarvitsevien voimavarana. Teoksessa Puukari, S., Lappalainen, K. ja Kuorelahti, M. (toim.) Ohjaus ja erityisopetus oppijoiden tukena. Jyväskylä: PS-kustannus, 309-321.

- OAJ 2020. Tuki toimivaksi - oppimisen tuen ketju yhtenäistettävä varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle.
https://www.oaj.fi/contentassets/281703604bbd4733b735bcb904724dab/oaj_kolmiportaintuki_netti.pdf (Luettu 18.2.2021)
- Opetushallitus 2020. Opiskelijan hyvinvointi ja tuki ammatillisessa koulutuksessa.
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/opiskelijan-hyvinvointi-ja-tuki-ammatillisessa-koulutuksessa>
(Luettu 3.11.2020)
- Opetushallitus 2021. Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen.
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/osaamisen-tunnistaminen-ja-tunnustaminen#64812daf> (Luettu 18.2.2021)
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015a. Ammatillisen koulutuksen reformi.
<https://minedu.fi/amisreformi> (Luettu 1.3.2021)
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015b. Opintojen henkilökohtaistaminen.
<https://minedu.fi/henkilokohtaistaminen> (Luettu 1.3.2021)
- Palmu, I. Sergejeff, J. & Puustjärvi, A. 2020. Koulunkäynnin ongelmat. Teoksessa Palmu, I. (toim.) Takaisin kouluun - koulua kouluakäymättömille. Jyväskylä: Valteri-koulu, 8-21.
- Palmu, I. ja Virtanen, T. 2020. Yhdessä eteenpäin. Teoksessa Palmu, I. (toim.) Takaisin kouluun - koulua kouluakäymättömille. Jyväskylä: Valteri-koulu, 127-135
- Parkkila, M., Ryökkyinen, S., Vaalasaranta, L., Männistö, E., Korkeamäki, J. & Gustavsson-Lilius, M. 2018. Eriyistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden ohjaus ja psykososiaalisista hyvinvointia kartoittava kysely ammatillisissa opinnoissa: Helmi-hankkeen loppuraportti. Helsinki: Kuntoutussäätiö.
- Pensonen, S. & Ågren, S. 2018. Ammatillisen koulutuksen läpäisyn määrällisen seurannan selvitys lukuvuodelta 2016–2017. Opetushallitus, Raportit ja Selvitykset 2018:2.
- Pietarinen, J., Soini, T. & Pyhältö, K. 2014. Students' emotional and cognitive engagement as the determinants of well-being and achievement in school.

- International journal of educational research, 67, pp. 40-51.
<https://doi.org/10.1016/j.ijer.2014.05.001> (Luettu 5.2.2021)
- Puustelli, P. 1999. Koulutus- ja työmarkkinuudistuksilla syrjäytymistä vastaan – Vertaileva katsaus nuorille suunnattuihin tukitoimiin EU-maissa. Turun Yliopisto
- Ranta, J. & Kuula-Luumi, A. 2017. Haastattelun keruun ja käsittelyn ABC. Teoksessa Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvuori, J. (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Vastapaino. Tampere. E-kirja.
- Sergejeff, J., Palmu, I. & Pilbacka-Rönkä, T. 2020. Erilaiset poissaolot ja tuen järjestäminen. Teoksessa Palmu, I. (toim.) Takaisin kouluun – koulua kouluakäymättömille. Jyväskylä: Valteri-koulu, 81-143.
- Sergejeff, J., Pilbacka-Rönkä, T. & Palmu, I. 2020. Yhdessä eteenpäin. Teoksessa Palmu, I. (toim.) Takaisin kouluun – koulua kouluakäymättömille. Jyväskylä: Valteri-koulu, 46-53.
- Sinkkonen, H-M., Puhakka, H. ja Meriläinen, M. 2017. Ammatinvalinta ja päätöksenteko. Teoksessa Puukari, S., Lappalainen, K. ja Kuorelahti, M. (toim.) Ohjaus ja erityisopetus oppijoiden tukena. Jyväskylä: PS-kustannus, 201-221.
- Skinner, E. A., Kindermann, T. A. & Furrer, C. J. 2009. A Motivational Perspective on Engagement and Disaffection: Conceptualization and Assessment of Children's Behavioral and Emotional Participation in Academic Activities in the Classroom. Educational and psychological measurement, 69(3), pp. 493-525. <https://doi.org/10.1177/0013164408323233> (Luettu 20.1.2021)
- Sointu, Virtanen, Lappalainen & Hotulainen. 2017. Vahvuuksien ja motivaation tukeminen edistämässä koulupolulle kiinnittymistä ja hyvinvointia Teoksessa Puukari, S., Lappalainen, K., Kuorelahti, M. & Alila, S. Ohjaus ja erityisopetus oppijoiden tukena. Jyväskylä: PS-kustannus, 111-128.
- Söderholm, F. 2017. Nuorten koulutuspolkujen tukeminen minäpystyvyyttä vahvistamalla. Teoksessa Puukari, S., Lappalainen, K. ja Kuorelahti, M. (toim.) Ohjaus ja erityisopetus oppijoiden tukena. Jyväskylä: PS-kustannus, 165-183.

- Tapaninen, R. 2006. Koulurakennuksen vaikutus hyvinvointiin opetustyössä. Teoksessa Perkiö-Mäkelä, M., Nevala, N. & Laine, V. (toim.) Hyvä Koulu. Helsinki: Työterveyslaitos, 53-70
- TENK 2019. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Eettinen ennakoarviointi ihmistieteissä.
https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf (Luettu 22.10.2020)
- Tilastokeskus 2020. Erityisopetus.
<https://www.stat.fi/meta/kas/erityisopetus.html> (Luettu 3.11.2020)
- Tilastokeskus 2021. Koulutuksen keskeytti 5,9 prosenttia opiskelijoista.
https://www.stat.fi/til/kkesk/2019/kkesk_2019_2021-03-12_tie_001_fi.html (Luettu 13.3.2021)
- Tuomi, T & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi
- Ulmanen, S. 2017. Miten kiinnittyä kouluun?: Oppilaiden näkökulma koulutyöhön kiinnittymisen haasteisiin. Tampere University Press.
- Uusinokka, S. 2008. Haastavan oppijan kohtaaminen. Teoksessa Honkanen, E., Kaikkonen, L. ja Kotila, H. (toim.) Näkökulmia ammatilliseen erityisopetukseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy, 78-84
- Valteri.fi. 2021 Toimintakulttuuriin vaikuttaminen kouluväen toimilla. 1.11.2018.
<https://www.valteri.fi/artikkelit/toimintakulttuuriin-vaikuttaminen-kouluväen-toimilla/> (Luettu 24.3.2021)
- Veivo-Lempinen, L. 2009. Nuoren aito kohtaaminen. Teoksessa Lämsä A-L. (toim.) Mun on paha olla. Jyväskylä: PS-kustannus, 197-213
- Vilkka, H. 2021. Tutki ja kehitä (5., päivitetty painos.). PS-kustannus. E-kirja.
- Virtanen, T. 2017. Näkökulmia oppilaan kouluun kiinnittymiseen. Opetuksen ja oppimisvaikeuksien erityislehti. Vol. 27, no. 2. Niilo Mäki -säätio.
<https://bulletin.nmi.fi/wp-content/uploads/2017/08/virtanen.pdf>
(Luettu 15.1.2021)
- Virtanen, T. 2016. Student engagement in Finnish lower secondary school. Jyväskylä: University of Jyväskylä.

- Virtanen, T., Lerkkanen, M.-K., Poikkeus, A.-M., & Kuorelahti, M. 2015. The relationship between classroom quality and students' engagement in secondary school. *Educational Psychology*, 35 (8), 963-983.
<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/52576/virtanenfinal%20draftclassroom%20quality%20and%20student%20engagement.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Luettu 23.2.2021, tulosteessa sivut 1-42)
- Wang, M. & Eccles, J. S. 2012. Social Support Matters: Longitudinal Effects of Social Support on Three Dimensions of School Engagement From Middle to High School. *Child Development*, 83(3), pp. 877-895.

LIITTEET

LIITE 1. TUTKIMUSLUPAHAKEMUS OPPILAITOKSEEN TIETEELLISEN TUTKIMUKSEN TEKEMISTÄ VARTEN JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

KASVATUSTIETEIDEN JA
PSYKOLOGIAN TIEDEKUNTA /
KASVATUSTIETEIDEN LAITOS /
ERITYISPEDAGOGIIKKA
20.10.2020

Olemme Lauri Rimaaja ja Laura Ylipahkala ja opiskelemme Jyväskylän yliopistolla erityispedagogiikkaa. Teemme pro gradu -tutkielmaa toisen asteen ammattikoulun opiskelijoiden kokemuksista koulun tarjoamasta tuesta opintojen loppuunsaattamiseksi. Minkälaisia haasteita opiskelija on kohdannut, miten tarjottu tuki on koettu ja minkälaista tukea opiskelija tarvitsee. Keräämme tietoa opiskelijoilta, jotka ovat opiskelleet ammattikoulussa syksyn 2020 aikana.

Tutkimuksen aineistonkeruu toteutetaan toisen asteen ammattikoulun opiskelijoiden haastatteluilla. Haastattelut tehdään yksilöhaastatteluina tai parihaastatteluina, toisen tutkijan läsnä ollessa. Haastattelut pyritään järjestämään koulun tiloissa parin viikon aikana. Haastattelujen arvioitu kesto on noin 45-60 minuuttia. Haastattelut pyritään toteuttamaan lokamarraskuun 2020 aikana, tutkielman tavoitteellinen valmistumisajankohta on 3/2021.

Koulut ja oppilaat eivät ole tunnistettavissa tutkimuksessa. Haastattelussa tunnisteena käytetään vain termiä opiskelija ja järjestysnumeroa, joka määräytyy haastattelujärjestyksen mukaan. Koottu haastatteluaineisto litteroidaan (=kirjoitetaan puhtaaksi tiedostoon), jonka jälkeen alkuperäinen haastatteluaineisto hävitetään tietoturvallisesti. Tutkijoina sitoudumme noudattamaan ajantasaista tietosuojalainsäädäntöä. Osallistuminen tutkimukseen on vapaaehtoista ja tutkimukseen osallistuvan on mahdollista perua osallistumisensa milloin tahansa.

Toivomme, että osallistuisit tutkimukseemme. Annamme tarvittaessa mielellämme lisätietoja. Liitteenä tiedoksi tutkimusta koskeva tietosuojailmoitus sekä suostumuslomake tutkimukseen osallistumisesta.

Yhteistyöterveisin, Lauri Rimaaja KK ja Laura Ylipahkala KK

Erityispedagogiikan maisteriohjelma, Kasvatustieteiden laitos, Jyu

Tutkielman ohjaaja Erja Kautto-Knape KT, Erityispedagogiikka, Kasvatustieteiden laitos,
Jyväskylän yliopisto

LIITE 2. SUOSTUMUS TIETEELLISEEN TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISESTA

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

SUOSTUMUS TIETEELLISEEN TUTKIMUKSEEN

Minua on pyydetty osallistumaan opiskelijoiden tuen tarvetta kartoittavaan ja tuen tarpeeseen vastaamista koskevaan pro gradu -tutkimukseen.

Olen perehtynyt tutkimusta koskevaan tiedotteeseen ja saanut riittävästi tietoa tutkimuksesta sekä henkilötietojeni käsittelystä.

- Tutkimuksen sisältö on kerrottu minulle myös suullisesti ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiini. Selvitykset antoivat Lauri Rimaaja / Laura Ylipahkala.
- Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita tutkimukseen osallistumista.

Ymmärrän, että tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista.

- Minulla on oikeus milloin tahansa tutkimuksen aikana ja syytä ilmoittamatta keskeyttää tutkimukseen osallistuminen. Tutkimuksen keskeyttämisestä ei aiheudu minulle kielteisiä seuraamuksia.
- Voin myös milloin tahansa peruuttaa suostumukseni tutkimukseen. Suostumuksen peruuttamisesta ei aiheudu minulle kielteisiä seuraamuksia.

En osallistu *haastatteluun* flunssaisena, kuumeisena, toipilaana tai muuten huonovointisena.

Allekirjoittamalla suostumuslomakkeen hyväksyn tietojeni käytön tiedotteessa kuvattuun tutkimukseen.

Kyllä

Erittely:

Suostun siihen, että minuun voidaan ottaa yhteyttä mahdollisten jatkotutkimusten osalta.

Kyllä

Allekirjoituksellani vahvistan, että osallistun tutkimukseen ja suostun vapaaehtoisesti tutkittavaksi sekä annan luvan kohtiin, joiden kohdalla olen merkinnyt kohdan ”Kyllä”. Jos en ole merkinnyt jotakin kohtaa, se tarkoittaa, että en anna lupaa henkilötietojeni käyttämiseen kyseiseen tarkoitukseen. Voin silti osallistua tutkimukseen.

Allekirjoitus

Päiväys

Nimen selvennys

Suostumus vastaanotettu (pvm)

Suostumuksen vastaanottajan allekirjoitus

Nimen selvennys

Alkuperäinen allekirjoitettu suostumus jää tutkimuksen vastuullisen johtajan arkistoon ja kopio annetaan tutkittavalle. Suostumusta säilytetään tietoturvalisesti niin kauan kuin aineisto on tunnisteellisessa muodossa. Jos aineisto anonymisoidaan tai hävitetään suostumusta ei tarvitse enää säilyttää.

Liite 3. Kuvaus henkilötietojen käsittelystä tieteellisessä tutkimuksessa

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

KASVATUSTIETEIDEN JA PSYKOLOGIAN TIEDEKUNTA/KASVATUSTIETEIDEN LAITOS
ERITYISPEDAGOGIIKKA

20.10.2020

**Kuvaus henkilötietojen käsittelystä
tieteellisessä tutkimuksessa (tietosuojailmoitus EU (679/2016) 13, 14, 30 artikla)**

Pro gradu -tutkimuksessa käsiteltävät henkilötiedot

Tässä tutkimuksessa tutkitaan opiskelijoiden tuen tarvetta kartoittavaan ja tuen tarpeeseen vastaamista koskevaan pro gradu -tutkimukseen.

Tutkimuksessa Sinusta kerätään vain äänitalenne haastattelusta.

Henkilötietojen käsittelyn oikeudellinen peruste tutkimuksessa/arkistoinnissa

Tutkittavan suostumus (EU 679/2016 6.1 a)

Henkilötietojen siirto EU/ETA ulkopuolelle

Tutkimuksessa tietojasi ei siirretä EU/ETA -alueen ulkopuolelle.

Henkilötietojen suojaaminen

Henkilötietojen käsittely tässä tutkimuksessa perustuu asianmukaiseen tutkimussuunnitelmaan ja tutkimuksella on vastuuhenkilö. Henkilötietojasi käytetään ja luovutetaan vain historiallista/ tieteellistä tutkimusta taikka muuta yhteensopivaa tarkoitusta varten (tilastointi) sekä muutoinkin toimitaan niin, että Sinua koskevat tiedot eivät paljastu ulkopuolisille.

Tunnistettavuuden poistaminen

Aineisto anonymisoidaan aineiston perustamisvaiheessa (kaikki tunnistetiedot poistetaan täydellisesti, jotta paluuta tunnisteelliseen tietoon ei ole eikä aineistoon voida yhdistää uusia tietoja).

Tutkimuksessa käsiteltävät henkilötiedot suojataan

käyttäjätunnuksella salasanalla käytön rekisteröinnillä kulunvalvonnalla (fyysinen tila) muulla tavoin, miten:

Tutkimuksesta on tehty **erillinen tietosuojan vaikutustenarvio**/tietosuojavastaavaa on kuultu vaikutustenarvioinnista

Kyllä Ei, koska tämän tutkimuksen vastuullinen johtaja on tarkastanut, ettei vaikutustenarviointi ole pakollinen.

Tutkijat ovat suorittaneet tietosuojaja ja tietoturvakoulutukset

Kyllä

HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELY TUTKIMUKSEN PÄÄTTYMISEN JÄLKEEN

2 (3)

Tutkimusrekisteri hävitetään tiedekunnan ohjeistuksen mukaisesti

Rekisterinpitäjä(t) ja tutkimuksen tekijät

Tämän tutkimuksen tekijät ja rekisterinpitäjät ovat:

Lauri Rimaaja KK ja Laura Ylipahkala KK

Erityispedagogiikan maisteriohjelma, Kasvatustieteiden laitos, Jyu

Tutkielman ohjaaja Erja Kautto-Knape KT, Erityispedagogiikka, Kasvatustieteiden laitos, Jyväskylän yliopisto

Rekisteröidyn oikeudet

Suostumuksen peruuttaminen (tietosuoja-asetuksen 7 artikla)

Sinulla on oikeus peruuttaa antamasi suostumus, mikäli henkilötietojen käsittely perustuu suostumukseen. Suostumuksen peruuttaminen ei vaikuta suostumuksen perusteella ennen sen peruuttamista suoritettun käsittelyn lainmukaisuuteen.

Oikeus saada pääsy tietoihin (tietosuoja-asetuksen 15 artikla)

Sinulla on oikeus saada tieto siitä, käsitelläänkö henkilötietojasi ja mitä henkilötietojasi käsitellään. Voit myös halutessasi pyytää jäljennöksen käsiteltävistä henkilötiedoista.

Oikeus tietojen oikaisemiseen (tietosuoja-asetuksen 16 artikla)

Jos käsiteltävissä henkilötiedoissasi on epätarkkuuksia tai virheitä, sinulla on oikeus pyytää niiden oikaisua tai täydennystä.

Oikeus tietojen poistamiseen (tietosuoja-asetuksen 17 artikla)

Sinulla on oikeus vaatia henkilötietojesi poistamista tietyissä tapauksissa. Oikeutta tietojen poistamiseen ei kuitenkaan ole, jos tietojen poistaminen estää tai vaikeuttaa suuresti käsittelyn tarkoituksen toteutumista tieteellisessä tutkimuksessa.

Oikeus käsittelyn rajoittamiseen (tietosuoja-asetuksen 18 artikla)

Sinulla on oikeus henkilötietojesi käsittelyn rajoittamiseen tietyissä tilanteissa kuten, jos kiistät henkilötietojesi paikkansapitävyyden.

Oikeus siirtää tiedot järjestelmästä toiseen (tietosuoja-asetuksen 20 artikla)

Sinulla on oikeus saada toimittamasi henkilötiedot jäsennellyssä, yleisesti käytetyssä ja koneellisesti luettavassa muodossa, ja oikeus siirtää kyseiset tiedot toiselle rekisterinpitäjälle, jos se on mahdollista ja käsittely suoritetaan automaattisesti.

Vastustamisoikeus (tietosuoja-asetuksen 21 artikla)

Sinulla on oikeus vastustaa henkilötietojesi käsittelyä, jos käsittely perustuu yleiseen etuun tai oikeutettuun etuun. Tällöin yliopisto ei voi käsitellä henkilötietojasi, paitsi jos se voi osoittaa, että käsittelyyn on olemassa huomattavan tärkeä ja perusteltu syy, joka syrjäyttää oikeutesi.

Oikeuksista poikkeaminen

3 (3)

Tässä kuvatuista oikeuksista saatetaan tietyissä yksittäistapauksissa poiketa tietosuoja-asetuksessa ja Suomen tietosuojalaissa säädetyillä perusteilla siltä osin, kuin oikeudet estävät tieteellisen tai historiallisen tutkimustarkoituksen tai tilastollisen tarkoituksen saavuttamisen tai vaikeuttavat sitä suuresti. Tarvetta poiketa oikeuksista arvioidaan aina tapauskohtaisesti.

Profilointi ja automatisoitu päätöksenteko

Tutkimuksessa henkilötietojasi ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon. Tutkimuksessa henkilötietojen käsittelyn tarkoituksena ei ole henkilökohtaisten ominaisuuksiesi arviointi, ts. profilointi vaan henkilötietojasi ja ominaisuuksia arvioidaan laajemman tieteellisen tutkimuksen näkökulmasta.

Rekisteröidyn oikeuksien toteuttaminen

Jos sinulla on kysyttävää rekisteröidyn oikeuksista, voit olla yhteydessä tutkimuksen tekijöihin.

Sinulla on oikeus tehdä valitus erityisesti vakinaisen asuin- tai työpaikkasi sijainnin mukaiselle valvontaviranomaiselle, mikäli katsot, että henkilötietojen käsittelyssä rikotaan EU:n yleistä tietosuoja-asetusta (EU) 2016/679. Suomessa valvontaviranomainen on tietosuojavaltuutettu.

Tietosuojavaltuutetun toimiston ajantasaiset yhteystiedot: <https://tietosuoja.fi/etusivu>

Liite 4. Haastattelurunko

Teemat

1. Viihtyminen oppilaitoksessa

- Viihdytkö oppilaitoksessa?
- Tunnetko opiskelevasi oikeaa alaa?
- Oliko tämä koulu ensisijainen valintasi?

2. Opintojen eteneminen/haasteet

- Koetko olevasi motivoitunut opiskelemaan?
- Oletko tyytyväinen opintojen edistymiseen?
- Onko jokin haitannut opintojesi etenemistä? (kiinnostuksen puute, työläys, ohjauksen puute, oppimisvaikeudet, syrjintä, kiusaaminen, terveydelliset syyt, jne.)
- Oletko miettinyt koulutusalan vaihtoa tai opintojen keskeyttämistä? Jos olet niin miksi?

3. Tarjottu tuki - kokemukset, toiveet ja parannusehdotukset

- Minkälaista tukea olet saanut?
- Onko tarjottu tuki auttanut sinua?
- Edistääkö koulun tarjoama tuki opiskelijoita?
- Otetaanko mielestäsi opiskelijoiden yksilölliset tarpeet ja elämäntilanteet huomioon?
- Minkälaista tukea olisit halunnut/ tarvinnut?
- Minkälainen on hyvä opettaja? Kohtaaminen, tuki, asenne?

4. Opintojen loppuun saattaminen

- Mitä tarvitset opintojen loppuunsaattamiseksi?
- Mikä auttaisi sinua saamaan opinnot valmiiksi?
- Minkälaisia ajatuksia sinulla on opintojen jälkeen?